

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII
UNIVERSITATEA „DIMITRIE CANTEMIR”, TÂRGU MUREȘ
FACULTATEA DE DREPT
Programul de studii masterale: „Proceduri judiciare și profesii liberale”

LUCRARE DE DISERTAȚIE
O abordare interdisciplinară a vinovăției penale

Coordonator:

Prof. univ. dr. BRÎNDUȘA GOREA

Student-masterand:

VALENTIN-CRISTIAN ȘTEFAN

Târgu Mureș

2025

PLANUL LUCRĂRII

I. REZUMAT	p. 3
II. OBIECTIVELE (IPOTEZELE) LUCRĂRII	p. 4
III. METODOLOGIA DE ELABORARE A LUCRĂRII	p. 9
IV. CONȚINUTUL TEORETIC AL LUCRĂRII	p. 11

Capitolul 1. Despre vinovăția penală, în general

1.1. Definiție și factori	p. 12
1.2. Forme și modalități	p. 13
1.2.1. Intenția	p. 15
1.2.2. Culpă	p. 18
1.2.3. Intenția depășită	p. 21

Capitolul 2. Infracțiuni care pot fi săvârșite în contextul unui accident rutier

2.1. Infracțiuni săvârșite din culpă	p. 22
2.1.1. Uciderea din culpă	p. 22
2.1.1.1. Conținut simplu	p. 23
2.1.1.2. Conținut agravat	p. 25
2.1.2. Vătămarea corporală din culpă	p. 30
2.1.2.1. Conținut simplu	p. 31
2.1.2.2. Conținut agravat	p. 32
2.1.2.3. Conținut atenuat	p. 32
2.2. Infracțiuni săvârșite cu intenție și cu intenție depășită	p. 34

Capitolul 3. Forme și modalități de vinovăție care pot fi regăsite în contextul unui accident rutier

3.1. Delimitarea culpei de intenție și de intenția depășită	p. 36
3.2. Examen de practică judiciară	p. 40

V. CONCLUZII	p. 43
---------------------------	--------------

I. REZUMAT

1. Vinovăția este acea atitudine psihică a făptuitorului, care - săvârșind cu voință o faptă prevăzută de legea penală, antijuridică și imputabilă - are conștiința împrejurărilor obiective în care își exteriorizează conduita sau, deși nu are această conștiință, ar fi trebuit și ar fi putut să o aibă. Factorii vinovăției sunt conștiința (factorul intelectual) și voința (factorul volitiv). Formele vinovăției sunt intenția, culpa și intenția depășită. Modalitățile intenției sunt intenția directă și intenția indirectă. Modalitățile culpei sunt culpa cu prevedere și culpa fără prevedere.

Intenția este directă, dacă făptuitorul urmărește rezultatul faptei. Intenția este indirectă, dacă făptuitorul acceptă rezultatul faptei. Culpa este cu prevedere, dacă făptuitorul prevede, nu urmărește, nu acceptă rezultatul faptei, dar socotește fără temei că acesta nu se va produce. Culpa este fără prevedere, dacă făptuitorul nu prevede rezultatul faptei, deși trebuia și putea să îl prevadă. Intenția depășită sau praeterintenția există atunci când fapta săvârșită cu intenție produce un rezultat mai grav, care îi este atribuit făptuitorului cu titlu de culpă.

2. Infracțiunile din contextul unui accident rutier pot cauza o urmare imediată care constă în vătămarea integrității corporale sau a sănătății ori în decesul subiectului pasiv. În prima ipoteză, în funcție de forma de vinovăție, infracțiunea poate fi: vătămare corporală din culpă; lovire sau alte violențe ori vătămare corporală; omor (simplu sau calificat) în forma tentativei. În a doua ipoteză, tot în funcție de forma de vinovăție, infracțiunea poate fi: ucidere din culpă; loviri sau vătămări cauzatoare de moarte; omor (simplu sau calificat) în formă consumată.

3. Infracțiunile din contextul unui accident rutier pot fi săvârșite, ca regulă, din culpă, care poate fi cu prevedere sau fără prevedere, și, prin excepție, cu intenție, care poate directă sau indirectă, ori cu intenție depășită. Există intenție directă atunci când subiectul activ folosește autovehiculul pe care îl conduce, cu finalitatea predilectă de a produce decesul ori vătămarea corporală sau a sănătății subiectului pasiv. Există intenție indirectă sau intenție depășită atunci când subiectul activ, aflat în trafic, la volanul unui autovehicul, are o atitudine șicanatorie față de o altă persoană, aflată tot în trafic, la volanul unui alt autovehicul.

În practică, creează dificultăți delimitarea culpei cu prevedere de intenția indirectă. Situația de fapt care predispune la o asemenea delimitare este cea în care subiectul activ adoptă

în trafic o conduită periculoasă, cu un grad ridicat de risc pentru viața unor alte persoane (pasageri ai autovehiculului condus de subiectul activ, conducători sau pasageri ai unor alte autovehicule, pietoni etc.), fără ca vreuna dintre aceste persoane să fie vizată în mod nemijlocit de conduita periculoasă a subiectului activ. În această situație, elementele pe baza cărora se poate realiza o delimitare a culpei cu prevedere de intenția indirectă sunt: elementul acceptării rezultatului (pentru a delimita situațiile în care subiectul activ acceptă rezultatul, când există intenție indirectă, de situațiile în care subiectul activ nu acceptă rezultatul și consideră fără temei că acesta nu se va produce, când există culpă cu prevedere) și elementele (de fapt) pe baza cărora subiectul activ consideră fără temei că rezultatul nu se va produce, în cazul culpei cu prevedere. Cu cât riscul pentru viața unor alte persoane este mai ridicat, cu atât elementele (de fapt) respective își diminuează vocația de a fundamenta o culpă cu prevedere.

II. OBIECTIVELE (IPOTEZELE) LUCRĂRII

4. Sub titlul „*O abordare interdisciplinară a vinovăției penale*”, îmi propun ca în lucrarea de disertație să tratez de fapt tema *vinovăției în materia accidentelor rutiere*. În special, voi trata un aspect de detaliu al acestei teme, cel privitor la *delimitarea diferitelor forme și modalități de vinovăție care pot fi regăsite într-un accident rutier*. Concepută în jurul acestei teme, lucrarea de disertație vine, *pe de o parte*, să satisfacă într-un fel interesul meu pentru ceea ce putem numi, în ansamblu, *conceptul de vinovăție în dreptul penal*. *Pe de altă parte*, lucrarea de disertație, cu tema pe care am indicat-o, vine să anticipeze o teză de doctorat ce va avea ca temă *culpa profesională în materia accidentelor rutiere*. În acest fel, tema delimitării formelor și modalităților de vinovăție care pot fi regăsite într-un accident rutier, aferentă lucrării de disertație, se include în tema culpei profesionale în materia accidentelor rutiere, aferentă tezei de doctorat.

Trebuie să spun că scrierea unei lucrări pe o temă legată de vinovăție nu este pentru mine o noutate. Anterior înscrierii la studiile de master, am publicat - în ordine cronologică - o notă de jurisprudență cu titlul „*Ucidere din culpă săvârșită într-un accident de circulație. Elementele culpei profesionale prevăzute la art. 178 alin. 2 C. pen. Încălcarea prevederilor legale privind*

viteza de deplasare”¹. După cum o indică titlul, în acest material am tratat un aspect concret, de practică judiciară, privitor la culpa profesională în materia accidentelor rutiere. Totodată, anterior înscrierii la studiile de master am publicat și două articole, unul cu titlul „*Succinte considerații asupra noii concepții referitoare la trăsăturile infracțiunii*”² și altul cu titlul „*Considerații teoretice referitoare la vinovăția penală*”³. De altfel, cele două articole vor fi o importantă sursă bibliografică pentru lucrarea de disertație. Așa cum am spus, ulterior finalizării studiilor de master, îmi doresc să urmez studii de doctorat, iar titlul tezei de doctorat va fi „*Culpa profesională în materia accidentelor rutiere*”. Așadar, lucrarea de disertație va fi un pas intermediar între nota de jurisprudență și articolele pe care le-am publicat în trecut, *pe de o parte*, și teza de doctorat pe care îmi doresc să o elaborez în viitor, *pe de altă parte*.

5. În această manieră poate fi creionat *interesul* meu în elaborarea unei lucrări de disertație având tema indicată mai sus. Odată stabilit acest interes, cred că sunt utile câteva cuvinte prin care să arăt care este și *justificarea* acestei teme.

În momentul de față, doctrina semnalează în *cursurile universitare corespunzătoare disciplinei „Drept penal. Partea specială”*, acolo unde sunt prezentate infracțiunile de ucidere din culpă și vătămare corporală din culpă, necesitatea de a delimita diferitele forme și modalități de vinovăție care pot fi regăsite într-un accident rutier⁴. Dacă această necesitate este semnalată în doctrină, ea trebuie satisfăcută, prin elaborarea în mod corespunzător a unui studiu aprofundat, de natură să releve criteriile privind delimitarea acestor forme și modalități de vinovăție. Studiile de master, finalizate prin lucrarea de disertație, oferă spațiul adecvat pentru acest lucru. Aceasta este justificarea *teoretică* a demersului meu de a cerceta în lucrarea de disertație formele și modalitățile de vinovăție care pot fi regăsite într-un accident rutier.

¹ în „Curierul Judiciar” nr. 5/2011, ed. C.H. Beck, București, 2011, pp. 284-286.

² în „Pro Lege” nr. 3-4/2015, editată de Ministerul Public, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, București, 2015, pp. 195-207.

³ în „Dreptul” nr. 8/2021, editată de Uniunea Juriștilor din România, București, 2021, pp. 104-131.

⁴ V. Ciocei, *Drept penal. Partea specială I. Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului*, ed. a 8-a, Ed. C.H. Beck, București, 2023, pp. 53-57, 92-93; S. Bogdan, D. A. Șerban, *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei și contra înfăptuirii justiției*, ed. a 3-a, Ed. Universul Juridic, București, 2022, pp. 115-136, 181-182.

Dincolo de justificarea *teoretică*, rațiuni *practice* justifică și ele cercetarea acestei teme în lucrarea de disertație. Se poate face apel, de exemplu, la *ponderea destul de mare* pe care o au în practica judiciară infracțiunile din contextul accidentelor rutiere. Statisticile sunt elocvente în acest sens. În primul rând, putem observa statistica efectuată la nivelul *Uniunii Europene*, de către *Comisia Europeană*. Aceasta calculează numărul deceselor cauzate prin accidente rutiere la un milion de locuitori. În perioada cuprinsă între anii 2019 și 2023, dintre toate țările membre ale Uniunii Europene, România a ocupat locul întâi în anii 2019 (cu 96 decese), 2020 (cu 85 decese), 2021 (cu 92 decese) și 2022 (cu 86 decese), respectiv locul al doilea în anul 2023 (cu 81 decese). În anul 2023, locul întâi a fost ocupat de Bulgaria (cu 82 decese)⁵. În al doilea rând, putem observa statistica efectuată la nivel *intern*, de către *Institutul Național de Statistică*. Aceasta calculează numărul accidentelor rutiere prin care s-a cauzat decesul ori vătămarea integrității corporale sau a sănătății unor persoane. Astfel: în anul 2019, au existat 31 146 accidente rutiere, prin care s-a cauzat decesul a 1 864 persoane și vătămarea integrității corporale sau a sănătății 39 669 persoane⁶; în anul 2020, au existat 22 836 accidente rutiere, prin care s-a cauzat decesul a 1 646 persoane și vătămarea integrității corporale sau a sănătății 27 925 persoane⁷; în anul 2021, au existat 26 805 accidente rutiere, prin care s-a cauzat decesul a 1 779 persoane și vătămarea integrității corporale sau a sănătății 33 233 persoane⁸; în anul 2022, au existat 28 010 accidente rutiere, prin care s-a cauzat decesul a 1 633 persoane și vătămarea integrității corporale a 34 585 persoane⁹. Statistica pentru anul 2023 nu a fost publicată încă. Ea va fi publicată la 27 mai

⁵ Aceste date sunt evidențiate în două materiale publicate pe pagina de internet a Reprezentanței în România a Comisiei Europene (https://romania.representation.ec.europa.eu/news/siguranta-rutiera-ue-numar-de-decese-sub-nivelurile-anterioare-pandemiei-insa-progresele-raman-prea-2023-02-23_ro) și pe cea a Comisiei Europene (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ro/ip_24_1361), consultate de mine cel mai recent la 30 mai 2025.

⁶https://insse.ro/cms/sites/default/files/field/publicatii/mijloace_de_transport_vehicule_inmatriculate_si_accidente_de_circulatie_rutiera_2020.pdf, p. 30, consultată de mine cel mai recent la 30 mai 2025.

⁷https://insse.ro/cms/sites/default/files/field/publicatii/mijloace_de_transport_vehicule_inmatriculate_si_accidente_de_circulatie_rutiera_2021.pdf, p. 32, consultată de mine cel mai recent la 30 mai 2025.

⁸https://insse.ro/cms/sites/default/files/field/publicatii/mijloace_de_transport_vehicule_inmatriculate_si_accidente_de_circulatie_rutiera_2022.pdf, p. 32, consultată de mine cel mai recent la 30 mai 2025.

⁹https://insse.ro/cms/sites/default/files/field/publicatii/mijloace_de_transport_vehicule_inmatriculate_si_accidente_de_circulatie_rutiera_2023.pdf, p. 32, consultată de mine cel mai recent la 30 mai 2025.

2024¹⁰. În al treilea rând, putem observa statistica efectuată la tot la nivel *intern*, de către Ministerul Public (Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție). Aceasta calculează numărul inculpaților trimiși în judecată pentru infracțiuni de ucidere din culpă săvârșite în contextul unor accidente rutiere. Astfel: în anul 2019, s-a dispus trimiterea în judecată a 376 inculpați¹¹; în anul 2020, s-a dispus trimiterea în judecată a 396 inculpați¹²; în anul 2021, s-a dispus trimiterea în judecată a 473 inculpați¹³; în anul 2022, s-a dispus trimiterea în judecată a 427 inculpați¹⁴; în anul 2023, s-a dispus trimiterea în judecată a 401 inculpați¹⁵. Toate aceste statistici confirmă că accidentele rutiere având ca urmare decesul ori vătămarea integrității corporale sau a sănătății reprezintă în realitatea cotidiană un fenomen, care prin amploarea lui face necesară o cercetare științifică în drept. O parte a acestei cercetări trebuie să includă și delimitarea formelor și modalităților de vinovăție care pot fi regăsite în accidentele rutiere.

6. Aceasta este *justificarea* - teoretică și practică - a ideii de a cerceta formele și modalitățile de vinovăție care pot fi regăsite într-un accident rutier. La această justificare trebuie să adăugăm câteva observații menite să pună tema *în contextul* disciplinei de studiu. Disciplina de studiu, la care se elaborează lucrarea de disertație, se intitulează „*Adevăr și valoare în teoria și în practica dreptului*”. Tema lucrării de disertație este una de drept penal, legată de *formele și modalitățile de vinovăție care pot fi regăsite într-un accident rutier*. Obiectul disciplinei de studiu este unul *generos*, care susține *interdisciplinaritatea*¹⁶. Termenii în care este formulată

¹⁰<https://insse.ro/cms/ro/content/mijloace-de-transport-vehicule-%C3%AEnmatriculate-%C8%99i-accidente-de-circula%C8%9Bie-rutier%C4%83-1>, consultată de mine cel mai recent la 30 mai 2025.

¹¹ https://mpublic.ro/sites/default/files/PDF/raport_activitate_2019.pdf, p. 135, consultată de mine cel mai recent la 30 mai 2025.

¹² https://mpublic.ro/sites/default/files/PDF/raport_activitate_2020.pdf, p. 139, consultată de mine cel mai recent la 30 mai 2025.

¹³ https://mpublic.ro/sites/default/files/PDF/raport_de_activitate_pe_anul_2021.pdf, p. 134, consultată de mine cel mai recent la 30 mai 2025.

¹⁴ https://mpublic.ro/sites/default/files/PDF/raport_de_activitate_pe_anul_2021.pdf, p. 145, consultată de mine cel mai recent la 30 mai 2025.

¹⁵ https://mpublic.ro/sites/default/files/PDF/raport_activitate_2023.pdf, p. 67, consultată de mine cel mai recent la 30 mai 2025.

¹⁶ E. Puha, B. Gorea, *Adevăr și valoare în teoria și practica dreptului*, Ed. Zethus, Tg.- Mureș, 2010, pp. 5-6.

denumirea acestora sunt de o *largă generalitate*. Fără doar și poate, în acest spațiu *generos și general* poate fi integrată o temă specifică, de drept penal.

Adevărul este o valoare supremă a cunoașterii¹⁷. În acel domeniu al cunoașterii în care sunt plasate științele juridice, vorbim despre un *adevăr juridic*. În procedura judiciară, vorbim despre un *adevăr judiciar*. Ideal, adevărul juridic sau adevărul judiciar trebuie să fie unul și același cu *adevărul obiectiv*, pe care ni-l dezvăluie realitatea faptică. Știm însă, în calitate de practicieni, că acest deziderat este uneori dificil de atins. Totuși, prin activitatea noastră, trebuie să ne străduim ca adevărul juridic sau adevărul judiciar să se apropie cât mai mult de adevărul obiectiv, de adevărul faptic. În cazul nostru specific, aflarea adevărului într-un proces penal având ca obiect un accident rutier poartă inclusiv asupra formei și a modalității de vinovăție care pot fi regăsite în acel accident rutier.

Valoarea se întemeiază pe cunoaștere și deci pe adevăr¹⁸. Adevărul este o *premisă* a valorii, situându-se în amonte, în antecedența ei. Mai departe, dacă adevărul este o *antecedentă* a valorii, putem spune că valoarea este o *consecință* a adevărului. Valoarea și adevărul se corelează și se intercondiționează reciproc. În cazul nostru specific, aflarea adevărului într-un proces penal având ca obiect un accident rutier este în măsură să protejeze și, în parte, să restaureze valori (sociale) precum viața și integritatea corporală ori sănătatea.

Problema stabilirii formei și a modalității de vinovăție care pot fi regăsite într-un accident rutier îi preocupă nu doar pe teoreticieni, din rațiuni de rigoare științifică, ci și pe practicieni, din rațiuni de realizare a unei corecte încadrări juridice. Aflarea adevărului într-un proces penal având ca obiect un accident rutier, inclusiv prin stabilirea formei și a modalității de vinovăție care pot fi regăsite în acel accident rutier, devine importantă atât pentru *teoria*, cât și pentru *practica* dreptului penal.

Aceasta este *explicația* prin care tema lucrării de disertație se pune în contextul disciplinei de studiu. Totul este sub semnul *interdisciplinarității*. Înainte de toate, vinovăția penală are în conținutul ei un puternic factor *psihologic*. Nu mai puțin, un proces penal având ca obiect un accident rutier prezintă un evident interes *soci*al. În sfârșit, nu cred că greșim dacă afirmăm că adevărul care se află în urma unui asemenea proces penal este în cele din urmă un

¹⁷ Idem, p. 3.

¹⁸ Idem, p. 151.

concept *filosofic*. Iată cum o lucrare de disertație scrisă pe o temă de *dreptul penal* cuprinde și elemente de *psihologie*, de *sociologie* și de *filosofie*, totul într-o abordare științific completă.

7. *Structural*, lucrarea de disertație este formată din *trei capitole*.

Capitolul *întâi* va conține informații despre *vinovăția penală*, *în general*. Voi menționa *definiția* și *factorii* vinovăției penale, precum și *formele* și *modalitățile* acesteia. Mă voi apleca asupra *intenției*, care poate fi *directă* și *indirectă*, asupra *culpei*, care poate fi *cu prevedere* sau *fără prevedere*, precum și asupra *intenției depășite*.

În capitolul *al doilea* își vor găsi locul *infracțiunile care pot fi săvârșite în contextul unui accident rutier*. Voi prezenta infracțiunile *din culpă*, adică *uciderea din culpă* și *vătămarea corporală din culpă*. Ambele infracțiuni vor fi prezentate prin prisma *conținutului lor simplu* și *agrat*. În plus, infracțiunea de vătămare corporală din culpă are și *un conținut atenuat*. De asemenea, voi enumera infracțiunile *intenționate*, precum și cele care se comit cu *intenție depășită*. Luate împreună, aceste infracțiuni sunt: *lovirea sau alte violențe*; *vătămarea corporală*; *omorul (în forma tentativei sau în formă consumată)*; *lovirile sau vătămrile cauzatoare de moarte*.

Capitolul *al treilea* este cel mai important din întreaga lucrare de disertație. Acesta este dedicat *formelor și modalităților de vinovăție care pot fi regăsite într-un accident rutier*. Voi insista asupra *delimitării culpei de intenție și de intenția depășită* în această materie. De asemenea, voi face *un examen de practică judiciară*, pentru a stabili dacă și în ce măsură criteriile doctrinare propuse în acest sens se reflectă în jurisprudență.

III. METODOLOGIA DE ELABORARE A LUCRĂRII

8. Pentru a elabora lucrarea de disertație, voi utiliza cu preponderență *trei metode de cercetare științifică*. Acestea sunt: *metoda logică*; *metoda comparativă*; *metoda istorică*¹⁹.

¹⁹ pentru o expunere a metodelor de cercetare științifică în drept, a se vedea I. Craiovan, *Un posibil ghid pentru cercetarea științifică în domeniul dreptului*, ed. a 2-a, Ed. Universul Juridic, București, 2021, pp. 186-228.

9. Utilizând *metoda logică*, voi recurge la raționamente precum *analiza* și *sinteza*, *deducția* și *inducția*. În primul rând, voi analiza doctrina relevantă. Voi avea în vedere lucrările scrise de cadrele didactice care provin din centrele universitare clasice, de la facultățile de drept de tradiție din România. Voi analiza deci lucrările de drept penal, partea generală și partea specială, ale unor cadre didactice afiliate Facultăților de Drept ale Universităților publice de la București (Constantin Mitrache, Valerian Cioclei), Cluj Napoca (Florin Streteanu, Sergiu Bogdan) și Iași (Mihai Dunea, Maria Ioana Mărculescu-Michinici). După această analiză, va urma o sinteză, necesară pentru a reține ceea ce este *pertinent* pentru tema lucrării de disertație. Așa se vor scrie *primele două capitole* din lucrarea de disertație, *vinovăția penală în general și infracțiuni care pot fi săvârșite în contextul unui accident rutier*. Pentru scrierea primului capitol mă voi folosi inclusiv de cele două articole care au văzut lumina tiparului sub semnătura mea, „*Succinte considerații asupra noii concepții referitoare la trăsăturile infracțiunii*” și „*Considerații teoretice referitoare la vinovăția penală*”. În al doilea rând, lucrarea de disertație va fi elaborată din raționamente *deductive* și *inductive*. *Deducția* va fi exista, prin aceea că se va pleca de la *cel mai general concept (vinovăția)*, se va trece prin *concepte intermediare (intenția, culpa și intenția depășită)* și se va ajunge la *vinovăția în accidente rutiere*. *Inducția* va fi exista implicit, prin aceea că se va pleca de la *infracțiunile ce pot fi săvârșite în contextul unui accident rutier, în particular*, și se va ajunge la *formele și modalitățile de vinovăție ce pot fi regăsite într-un accident rutier, în general*. Așa se va scrie *al treilea capitol* din lucrarea de disertație, care e dedicat tocmai *formelor și modalităților de vinovăție ce pot fi regăsite într-un accident rutier*.

10. Prin frecvența lor, *comparațiile* vor fi un adevărat *leitmotiv* al lucrării de disertație. În primul rând, o anumită comparație va exista între *infracțiunile ce pot fi săvârșite într-un accident rutier*. De exemplu, o comparație va exista între *infracțiunea de ucidere din culpă* și *infracțiunea de vătămare corporală din culpă*, pe baza criteriului *urmării imediate*, sau între *infracțiunea de ucidere din culpă* și *infracțiunea de omor*, pe baza criteriului *forme de vinovăție*. În al doilea rând, se vor compara între ele *formele și modalitățile de vinovăție ce pot fi regăsite într-un accident rutier*. Poate cele mai importante comparații pentru tema lucrării de disertație sunt cele care pun față în față *intenția indirectă*, pe de o parte, și *culpa cu prevedere* și *intenția depășită*, pe de altă parte.

11. *Metoda istorică* va fi utilizată și ea, dar într-o măsură mai mică. De exemplu, voi recurge la metoda istorică atunci când voi vorbi despre infracțiunea de vătămare corporală din culpă în variantă agravată. Voi arăta că unul dintre circumstanțiale agravante ale acestei infracțiuni este construit, în Codul penal actual, pe o pluralitate de subiecți pasivi. Din punct de vedere istoric, în Codul penal anterior, acest element circumstanțial agravant nu a existat.

IV. CONȚINUTUL TEORETIC AL LUCRĂRII

Capitolul 1. Despre vinovăție penală, în general

12. Ca orice act de conduită umană, actul infracțional este construit din *două componente*: una *obiectivă* și alta *subiectivă*. Noțiunea de infracțiune este definită în art. 15 alin. 1 C. pen. Conform acestei dispoziții legale, „infracțiunea este fapta prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție, nejustificată și imputabilă persoanei care a săvârșit-o”. Definind infracțiunea, art. 15 alin. 1 C. pen. stabilește acele trăsături esențiale, care sunt comune tuturor infracțiunilor, *pe de o parte*, și care diferențiază infracțiunea ca formă a ilicitului juridic penal de alte forme ale ilicitului juridic, *pe de altă parte*. Trăsăturile esențiale ale infracțiunii sunt: *prevederea în legea penală (tipicitatea)*; *vinovăția*; *caracterul nejustificat (antijuridicitatea)*; *imputabilitatea*. Observăm - atât din definiția infracțiunii, cât și din trăsăturile ei esențiale - că, în dreptul penal pozitiv român, *componenta obiectivă* este alcătuită din *prevederea în legea penală (tipicitatea obiectivă)* și din *antijuridicitate*, iar *componenta subiectivă* este alcătuită din *vinovăție (tipicitatea subiectivă)* și din *imputabilitate*. Referitor la *vinovăție*, art. 16 alin. 1 C. pen. prevede că „fapta constituie infracțiune numai dacă a fost săvârșită cu forma de vinovăție cerută de legea penală”. Această dispoziție legală enunță regula după care *vinovăția este o trăsătură sine qua non a infracțiunii*. Inexistența vinovăției conduce la inexistența infracțiunii²⁰.

²⁰ C.-V. Ștefan, *Succinte considerații asupra noii concepții referitoare la trăsăturile infracțiunii*, în „Pro Lege”, nr. 3-4/2015 (revistă editată de Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție), pp. 195-196; C.-V. Ștefan, *Considerații teoretice referitoare la vinovăția penală*, în „Dreptul” nr. 8/2021, p. 106.

13. În ceea ce privește vinovăția penală, în primul capitol al lucrării de disertație îmi propun să îi dau o definiție și să îi identific factorii (1.1), precum și să îi prezint formele și modalitățile (1.2).

1.1. Definiție și factori

14. *Vinovăția este acea atitudine psihică a făptuitorului, care - săvârșind cu voință o faptă prevăzută de legea penală, antijuridică și imputabilă - are conștiința împrejurărilor obiective în care își exteriorizează conduita sau, deși nu are această conștiință, ar fi trebuit și ar fi putut să o aibă.* Ca gen proxim, vinovăția este o atitudine psihică. Este marcată astfel apartenența ei la componenta subiectivă a infracțiunii. Diferența specifică, prin toate elementele care o configurează, delimitează vinovăția de cealaltă trăsătură din care este alcătuită componenta subiectivă a infracțiunii, imputabilitatea. Vinovăția înglobează în structura sa procesele psihice care îi sunt proprii și, în funcție de existența și de variațiile acestor procese psihice, formele și modalitățile pe care le implică²¹.

15. În componența vinovăției intră două procese psihice, care în doctrină se numesc factori ai acesteia (ai vinovăției). Primul astfel de proces psihic este conștiința sau factorul intelectual, iar al doilea este voința sau factorul volitiv²². Fapta se concepe, se meditează și se orientează în conștiință. În conștiință apare hotărârea de a o săvârși, alături de reprezentarea împrejurărilor obiective în care făptuitorul își exteriorizează conduita. Conștiința deliberază asupra faptei și hotărăște dacă ea va fi săvârșită. Odată terminat procesul psihic de luare a unei hotărâri, se trece de la conștiință la voință. Voința mobilizează energia necesară pentru punerea în executare a hotărârii luate²³.

²¹ C.-V. Ștefan, *op. cit. (Considerații teoretice ...)*, p. 109.

²² C. Bulai, B. N. Bulai, *Manual de drept penal. Partea generală*, Ed. universul Juridic, București, 2007, p. 155.

²³ I. Oancea, *Vinovăția*, în V. Dongoroz (coord.), *Explicații teoretice ale Codului penal român*, Vol. I, ed. a 2-a, Ed. Academiei Române și C.H. Beck, București, 2003, p. 103.

16. Vinovăția trebuie să fie *constatată* și *dovedită*. Procesele psihice ale vinovăției (conștiința și voința) se exteriorizează în acțiuni sau inacțiuni și în rezultate concrete. Constatarea și dovedirea vinovăției se face cu ajutorul elementelor de fapt, obiective, în care procesele ei psihice și-au găsit exteriorizare. Așadar, vinovăția se dovedește prin raportare la *componenta obiectivă a infracțiunii*²⁴.

1.2. Forme și modalități

17. Potrivit art. 16 alin. 2-5 C. pen., „vinovăție există când fapta este comisă cu intenție, din culpă sau cu intenție depășită (alin. 2); fapta este săvârșită cu intenție când făptuitorul: prevede rezultatul faptei sale, urmărind producerea lui prin săvârșirea acelei fapte (alin. 3 lit. a); prevede rezultatul faptei sale și, deși nu-l urmărește, acceptă posibilitatea producerii lui (alin. 3 lit. b). fapta este săvârșită din culpă când făptuitorul: prevede rezultatul faptei sale, dar nu-l acceptă, socotind fără temei că el nu se va produce (alin. 4 lit. a); nu prevede rezultatul faptei, deși putea și trebuia să îl prevadă (alin. 4 lit. b); există intenție depășită când fapta constând într-o acțiune sau inacțiune intenționată produce un rezultat mai grav, care se datorează culpei făptuitorului (alin. 5)”.

18. O precizare ce trebuie făcută în legătură cu dispozițiile legale citate este aceea că, spre deosebire de legea penală anterioară, legea penală actuală menționează *intenția depășită*, alături de intenție și de culpă. Este astfel consacrată legislativ intenția depășită, ca formă eclectică de vinovăție. Sub acest aspect, reglementarea actuală este superioară celei anterioare, care nu a menționat intenția depășită, alături de intenție și de culpă. Sub imperiul legii penale anterioare, intenția depășită era consacrată doar doctrinar și jurisprudențial, nu și legislativ²⁵.

19. Totodată, trebuie să lămurim câțiva dintre termenii utilizați în aceste dispoziții legale. În primul rând, prin „faptă” se înțelege *acțiunea sau inacțiunea care constituie elementul material din cadrul laturii obiective a infracțiunii*. În al doilea rând, prin „rezultat al faptei” se

²⁴ C.-V. Ștefan, *op. cit. (Succinte considerații ...)*, p. 205.

²⁵ C.-V. Ștefan, *op. cit. (Considerații teoretice ...)*, p. 107.

înțelege *urmarea imediată din cadrul laturii obiective a infracțiunii*, care nu este neapărat un prejudiciu material, așa cum termenul „rezultat” ar fi în măsură să ne sugereze, ci poate fi și un prejudiciu moral sau o stare de pericol. În al treilea rând, deși prezența sau absența factorului intelectual este desemnată prin sintagma „prevederea” sau „neprevederea” „rezultatului faptei”, în realitate, făptuitorul își reprezintă (în cazul intenției - directe sau indirecte - și al culpei cu prevedere) sau nu își reprezintă (în cazul culpei fără prevedere) *toate împrejurările obiective în care acesta își exteriorizează conduita*²⁶.

20. În fine, dispozițiile legale citate oferă o imagine asupra mecanismului în care se definesc formele și modalitățile vinovăției. Formele și modalitățile vinovăției se definesc *prin raportarea conștiinței și a voinței la împrejurările obiective*. Conștiința poate fi *prezentă* sau *absentă* (ideea unei *conștiințe absente* trebuie înțeleasă în sensul în care făptuitorul nu prevede împrejurările obiective în care își exteriorizează conduita; altfel, și în cazul culpei fără prevedere există o manifestare a conștiinței, concretizată într-o stare psihică insuficient de trează). Variația conștiință prezentă - conștiință absentă permite deosebirea dintre intenția, directă sau indirectă, și culpa cu prevedere, *pe de o parte*, și culpa fără prevedere, *pe de altă parte*. Voința este întotdeauna *prezentă*. Variațiile de conținut ale voinței permit deosebirea dintre intenția directă și intenția indirectă, *pe de o parte*, și dintre intenție, directă sau indirectă, și culpa cu prevedere, *pe de altă parte*. Conștiința poate fi *prezentă* și împrejurările obiective pot fi reprezentate *corect*, când există *intenție, directă* sau *indirectă*. Conștiința poate fi *prezentă*, dar împrejurările obiective pot fi reprezentate *greșit*, când există *culpă cu prevedere*. Conștiința poate fi *absentă*, când - în prezența obligației și a posibilității de prevedere a împrejurărilor obiective - există *culpă fără prevedere*. *Intelectiv*, ceea ce se raportează la împrejurările obiective este *prezența sau absența conștiinței*. *Volitiv*, ceea ce se raportează la împrejurările obiective este *conținutul voinței*. Intenția directă, intenția indirectă și culpa cu prevedere se definesc prin *prevederea împrejurărilor obiective*. Intenția directă se definește prin *urmărirea rezultatului*, intenția indirectă se definește prin *acceptarea rezultatului*, iar culpa cu prevedere se definește prin *respingerea rezultatului*. Culpă fără prevedere se definește prin *neprevederea împrejurărilor obiective* și prin *prezența obligației și a posibilității de prevedere a acestora*²⁷.

²⁶ Idem, pp. 110-111.

²⁷ Idem, pp. 111-112.

21. În continuare, voi prezenta *intenția* (1.2.1), *culpa* (1.2.2) și *intenția depășită* (1.2.3), ca forme ale vinovăției. Cu referire la intenție și la culpă, voi prezenta inclusiv *modalitățile* acestora.

1.2.1. Intenția

22. Intenția este forma de vinovăție la care s-a trecut imediat după înlăturarea răspunderii obiective, bazate exclusiv pe legătura de cauzalitate între acțiune sau inacțiune și rezultat. Ea reprezintă *regula* în materia formelor de vinovăție și, de asemenea, este *cea mai gravă* dintre formele de vinovăție²⁸.

23. *Modalitățile intenției* sunt *intenția directă* și *intenția indirectă*. Distincția dintre *intenția directă* și *intenția indirectă* se realizează în funcție de *modul de raportare a voinței la rezultatul faptei*²⁹.

24. Intenția este directă, dacă *făptuitorul urmărește rezultatul faptei*. Pe fondul acestei caracterizări, în doctrină au fost relevate *trei ipoteze* de intenție directă, *după modalitatea în care făptuitorul prefigurează rezultatul*. Rezultatul poate fi prefigurat: ca *scop* în sine, ca *mijloc necesar* pentru atingerea altui scop ori ca *o consecință inevitabilă sau foarte probabilă* a manierei în care este concepută săvârșirea faptei³⁰.

Primele două ipoteze, acelea când rezultatul este prefigurat ca scop în sine sau ca mijloc necesar pentru atingerea altui scop, se reunesc într-o categorie care în doctrină se numește *intenție directă de gradul întâi*³¹. Ipoteza când rezultatul este prefigurat ca scop în sine poate fi calificată ca o intenție directă de gradul întâi *tipică*. Ipoteza când rezultatul este prefigurat ca mijloc necesar pentru atingerea altui scop poate fi calificată ca o intenție directă de gradul întâi

²⁸ F. Streteanu, *Tratat de drept penal. Partea generală*, Vol. I, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 430.

²⁹ C.-V. Ștefan, *op. cit. (Considerații teoretice ...)*, p. 112.

³⁰ F. Streteanu, D. Nițu, *Drept penal. Partea generală*, Vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2014, pp. 321-322.

³¹ Idem, p. 322.

*asimilată*³². Pentru a recunoaște intenția directă de gradul întâi, tipică sau asimilată, accentul cade pe *factorul volitiv*. La intenția directă făptuitorul urmărește rezultatul faptei³³.

A treia ipoteză, aceea când rezultatul este prefigurat ca o consecință inevitabilă sau foarte probabilă a manierei în care este concepută săvârșirea faptei, este numită în doctrină *intenție directă de gradul al doilea*. Intenția directă de gradul al doilea are două sub-ipoteze: cea când rezultatul este *inevitabil* și cea când rezultatul este *foarte probabil*. Pentru a recunoaște intenția directă de gradul al doilea, cu rezultat inevitabil sau foarte probabil, accentul cade pe *factorul intelectual*. Făptuitorul prevede că rezultatul este o consecință inevitabilă sau foarte probabilă a manierei în care este concepută săvârșirea faptei³⁴.

25. Intenția este indirectă, dacă *făptuitorul acceptă rezultatul faptei*. La intenția indirectă se pun în discuție două rezultate. Primul rezultat poate fi licit sau ilicit, prevăzut sau neprevăzut de legea penală. Făptuitorul urmărește acest prim rezultat. Al doilea rezultat este ilicit, prevăzut de legea penală. Făptuitorul acceptă acest al doilea rezultat, fiindu-i indiferent dacă se produce sau nu. *Indiferența față de al doilea rezultat este de esența intenției indirecte*³⁵.

26. Intenția indirectă se deosebește de alte trei forme de vinovăție, cu care există riscul de a fi confundată: *intenția directă de gradul al doilea*, *culpa cu prevedere* și *intenția depășită*. Intenția indirectă se deosebește de intenția directă de gradul al doilea, prin aceea că al doilea rezultat este în cazul intenției indirecte posibil, iar în cazul intenției directe de gradul al doilea inevitabil sau foarte probabil. Intenția indirectă se deosebește de culpa cu prevedere, prin aceea că al doilea rezultat este în cazul intenției indirecte acceptat, iar în cazul culpei cu prevedere respins. În cazul intenției indirecte speranța în neproducerea celui de-al doilea rezultat nu se bazează pe nicio dată de fapt, obiectivă sau subiectivă, iar în cazul culpei cu prevedere aceasta se bazează pe anumite date de fapt, dar care sunt evaluate greșit, dovedindu-se insuficiente pentru a preîntâmpina producerea rezultatului. Intenția indirectă se deosebește de intenția depășită, prin

³² C.-V. Ștefan, *op. cit. (Considerații teoretice ...)*, p. 113.

³³ F. Streteanu, D. Nițu, *op. cit.*, p. 321.; C.-V. Ștefan, *op. cit. (Considerații teoretice ...)*, p. 113.

³⁴ F. Streteanu, D. Nițu, *op. cit.*, p. 322; C.-V. Ștefan, *op. cit. (Considerații teoretice ...)*, p. 114.

³⁵ C.-V. Ștefan, *op. cit. (Considerații teoretice ...)*, p. 114 (a se vedea și C. Mitache, Cr. Mitache, *Drept penal român. Partea generală*, ed. a 5-a, Ed. Universul Juridic, București, 2023, p. 141).

aceea că al doilea rezultat este în cazul intenției indirecte prevăzut și acceptat, iar în cazul intenției depășite prevăzut, dar respins, sau neprevăzut, făptuitorul având obligația și posibilitatea de a-l prevedea³⁶.

27. Intenția directă și intenția indirectă sunt modalități *normative* ale intenției. Alături de acestea, există și modalități *faptice* ale intenției. Dintre modalitățile faptice ale intenției, prezintă importanță teoretică și practică mai mare acelea care o împart în *intenție simplă* și *intenție calificată*, precum și în *intenție premeditată* și *intenție spontană*.

Intenția este simplă, dacă *făptuitorul săvârșește fapta fără a urmări un anumit scop și fără a fi împins de un anumit mobil, expres prevăzut în norma de incriminare*. Intenția simplă este, prin ea însăși, necesară și suficientă pentru întregirea laturii subiective a infracțiunii. Intenția simplă poate fi atât directă, cât și indirectă. Intenția este calificată, *dacă făptuitorul săvârșește fapta urmărind un anumit scop sau fiind împins de un anumit mobil, expres prevăzut în norma de incriminare*. Intenția calificată nu este, prin ea însăși, suficientă pentru întregirea laturii subiective a infracțiunii, ci este necesară pentru aceasta existența unui scop sau mobil special, expres prevăzut în norma de incriminare. La rândul ei, intenția calificată poate fi atât directă, cât și indirectă³⁷.

Intenția este premeditată, dacă *făptuitorul ia hotărârea de a săvârși fapta într-o stare de calm și dacă de la momentul luării hotărârii de a săvârși fapta până la momentul punerii ei în executare trece o durată de timp mai mare*³⁸. Doctrina este unanimă în a considera că, pentru existența intenției premeditate, sunt necesare cele două condiții. Opinii divergente apar în legătură cu problema dacă aceste condiții sunt și suficiente. Într-o primă opinie, întemeiată pe teoria obiectivă cu privire la premeditare, se consideră că cele două condiții nu sunt suficiente și că *este necesar ca făptuitorul să își exteriorizeze hotărârea de a săvârși fapta, prin acte preparatorii*³⁹. Într-o a doua opinie, întemeiată pe teoria subiectivă cu privire la premeditare, se consideră că cele două condiții sunt suficiente și că *actele preparatorii nu sunt necesare*⁴⁰.

³⁶ Idem, pp. 114-115.

³⁷ Idem, pp. 115-116.

³⁸ Idem, p. 121.

³⁹ V. Cioclei, *op. cit.*, p. 20.

⁴⁰ S. Bogdan, D.-A. Șerban, *op. cit.*, p. 51.

Personal, ader la teoria subiectivă cu privire la premeditare. Apreciez că pentru existența acesteia nu sunt necesare actele preparatorii⁴¹. În opoziție cu intenția premeditată, intenția este spontană, dacă *făptuitorul ia hotărârea de a săvârși fapta într-o stare de surescitare și dacă de la momentul luării hotărârii de a săvârși fapta până la momentul punerii ei în executare trece o durată de timp cât mai mică*.

28. Modalitățile intenției evidențiază *trepte diferite ale pericolozității făptuitorului*, care se cercetează cu prilejul *individualizării judiciare a pedepsei*. Aprofundând această chestiune, vom remarca faptul că intenția directă are două *grade* ale intensității. În interiorul fiecărui grad, există două *stadii* ale intensității. Făptuitorul prefigurează rezultatul faptei ca scop în sine (primul stadiu al primului grad), ca mijloc necesar pentru atingerea altui scop (al doilea stadiu al primului grad) ori ca o consecință inevitabilă (primul stadiu al celui de-al doilea grad) sau foarte probabilă (al doilea stadiu al celui de-al doilea grad) a manierei în care este concepută săvârșirea faptei. Sistematizarea intensității intenției directe, cu redarea unor grade diferite și - în interiorul fiecărui grad - a unor stadii diferite, reflectă *trepte descendente* ale pericolozității făptuitorului. De asemenea, treapta pericolozității făptuitorului aferentă intenției indirecte este *inferioară* celei aferente intenției directe⁴².

1.2.2. Culpă

29. Culpă este acea formă de vinovăție în care făptuitorul a produs un rezultat pe care *nu l-a urmărit și nu l-a acceptat*, dar pe care, cu mai multă *diligență* și cu mai multă *atenție*, ar fi putut să îl evite. Făptuitorul nu se manifestă deci cu suficientă diligență sau cu suficientă atenție⁴³. Culpă a fost consacrată mai târziu decât intenția. Ea are caracter *excepțional* și *subsidiar* în raport cu aceasta din urmă. Caracterul excepțional al culpei în raport cu intenția se exprimă prin ideea - redată mai sus - că intenția este regula în materia formelor de vinovăție. Caracterul subsidiar al culpei în raport cu intenția se exprimă prin aceea că o faptă este

⁴¹ C.-V. Ștefan, *op. cit. (Considerații teoretice ...)*, p. 121.

⁴² Ibidem (a se vedea și M.-I. Mărculescu Michinici, M. Dunea, *Drept penal. Partea generală. Curs teoretic în domeniul licenței [I]*, Ed. Hamangiu, București, 2017, pp. 582-583).

⁴³ G. Antoniu, *Vinovăția penală*, Ed. Academiei Române, București, 1995, pp. 154-155.

incriminată atunci când este săvârșită din culpă, doar dacă acea faptă este incriminată și atunci când este săvârșită cu intenție⁴⁴.

30. *Modalitățile culpei sunt culpa cu prevedere și culpa fără prevedere. Distincția dintre culpa cu prevedere și culpa fără prevedere se realizează în funcție de prezența sau absența conștiinței.*

31. Culpa este cu prevedere, dacă *făptuitorul prevede, nu urmărește, nu acceptă rezultatul faptei, dar socotește fără temei că acesta nu se va produce*. La culpa cu prevedere, făptuitorul *respinge* rezultatul faptei.

32. Culpa cu prevedere se aseamănă cu intenția (directă sau indirectă), prin aceea că, în cazul ambelor, *conștiința este prezentă*. Atât la culpa cu prevedere, cât și la intenție (directă sau indirectă) făptuitorul prevede rezultatul faptei. În același timp, culpa cu prevedere se deosebește de intenție (directă sau indirectă), prin aceea că *voința este orientată într-un anumit sens, diferit la cele două forme de vinovăție*. La intenție (directă sau indirectă), făptuitorul urmărește sau acceptă producerea rezultatului faptei, iar culpa cu prevedere făptuitorul nu acceptă rezultatul faptei, considerând fără temei că acesta nu se va produce⁴⁵.

33. Culpa cu prevedere se deosebește de intenția indirectă, prin aceea că *speranța în neproducerea rezultatului se bazează pe împrejurări diferite în cazul celor două forme de vinovăție*. În cazul culpei cu prevedere, speranța în neproducerea rezultatului se bazează pe anumite date ale realității, de natură obiectivă, ce țin de circumstanțele în care s-a săvârșit fapta, sau de natură subiectivă, ce țin de calități ale făptuitorului, date care se dovedesc a fi apreciate greșit și care sunt insuficiente pentru a preîntâmpina producerea rezultatului. În cazul intenției indirecte, speranța în neproducerea rezultatului se bazează pe o simplă întâmplare, ce ar putea să se producă sau nu⁴⁶.

⁴⁴ F. Streteanu, *op. cit. (Tratat ...)*, pp. 445-446.

⁴⁵ C.-V. Ștefan, *op. cit. (Succinte considerații ...)*, pp. 201-202.

⁴⁶ Idem, p. 202.

34. Culpă este fără prevedere, dacă *făptuitorul nu prevede* rezultatul faptei, deși *trebuia și putea* să îl prevadă. Prin urmare, la culpa fără prevedere, nu se poate afirma nici măcar că făptuitorul respinge rezultatul faptei, așa cum se întâmplă la culpa cu prevedere. Mai mult decât atât, la culpa fără prevedere, făptuitorul nu prevede rezultatul faptei. Culpă fără prevedere se deosebește de intenție și față de culpa fără prevedere, prin aceea că în cazul culpei fără prevedere *conștiința este prezentă*, iar în cazul intenției și al culpei cu prevedere *conștiința este absentă*⁴⁷.

35. Culpă fără prevedere are două elemente: *obligația de a prevedea rezultatul* și *posibilitatea de a prevedea rezultatul*. Obligația de a prevedea rezultatul este cuprinsă de obicei în acte normative ce reglementează desfășurarea anumitor activități. Ea se apreciază după un *criteriu obiectiv*, acela al omului atent și prudent din categoria făptuitorului. Examenul care se face este acela al verificării tuturor împrejurărilor obiective în care s-a săvârșit fapta, pentru a se ști dacă orice om din categoria făptuitorului, acționând într-o manieră identică, ar fi fost în măsură să prevadă rezultatul. Dacă rezultatul nu este previzibil, nu există vinovăție sub forma culpei, ci caz fortuit. Dacă rezultatul este previzibil, atunci făptuitorul are obligația de a-l prevedea, urmând a se cerceta dacă există *posibilitatea de prevedere* a acestuia. Posibilitatea de a prevedea rezultatul se apreciază după un *criteriu subiectiv*, în care se antamează repere ce țin de personalitatea, particularitățile psihofizice, experiența de viață, pregătirea profesională, dezvoltarea intelectuală ale făptuitorului. Dacă făptuitorul putea să prevadă rezultatul, există culpă fără prevedere. Dacă făptuitorul nu putea să prevadă rezultatul, nu există culpă fără prevedere, tocmai din această cauză, a *imposibilității subiective de prevedere a rezultatului*⁴⁸.

36. Culpă cu prevedere și culpa fără prevedere sunt modalități *normative* ale culpei. Alături de acestea, există și modalități *faptice* ale culpei. Dintre modalitățile factice ale culpei, prezintă importanță teoretică și practică mai mare acelea care o împart în *culpă generală* și *culpă specială* sau *profesională*.

Culpă este generală, dacă *făptuitorul are o conduită imprudentă sau neglijentă vizavi de o activitate obișnuită, încălcând norme comune de prudență și diligență*. Culpă este specială sau

⁴⁷ Idem, pp. 202-203.

⁴⁸ Idem, p. 203.

profesională, dacă *făptuitorul are o conduită imprudentă sau neglijentă vizavi de o activitate specializată, încălcând norme proprii acelei activități*⁴⁹. Încercând o trecere - fie ea și superficială - în revistă, vom constata că, în dreptul penal pozitiv român, există numeroase infracțiuni caracterizate din punct de vedere subiectiv prin culpă profesională. Dintre acestea, le putem aminti pe următoarele: *neglijența în serviciu; uciderea din culpă în variantă agravată; vătămarea corporală din culpă în variantă agravată; neîndeplinirea îndatoririlor de serviciu sau îndeplinirea lor defectuoasă, din culpă; neluarea măsurilor de sănătate și securitate în muncă; nerespectarea măsurilor de sănătate și securitate în muncă*.

1.2.3. Intenția depășită

37. Intenția depășită sau praeterintenția există atunci când *fapta săvârșită cu intenție produce un rezultat mai grav, care îi este atribuit făptuitorului cu titlu de culpă*. Intenția depășită este o formă mixtă de vinovăție, cu o structură complexă, ce presupune săvârșirea cu intenție a unei acțiuni sau a unei inacțiuni ce intră în conținutul obiectiv al unei fapte și producerea din culpă a unui rezultat ce intră în conținutul obiectiv agravat al aceleiași fapte (de exemplu, faptele de lipsire de libertate în mod ilegal, viol și tâlhărie urmate de moartea victimei) sau în conținutul obiectiv al unei alte fapte, mai grave (de exemplu, fapta de loviri sau vătămări cauzatoare de moarte). Dacă rezultatul mai grav nu îi poate fi atribuită făptuitorului cu titlu de culpă, el nu va răspunde penal în raport cu acest rezultat. Nu se va reține fapta inițială în variantă agravată sau fapta mai gravă, ci fapta inițială în variantă simplă sau fapta mai ușoară. Intenția atașată acțiunii sau inacțiunii poate fi directă sau indirectă, iar culpa atașată rezultatului poate fi cu prevedere sau fără prevedere⁵⁰.

38. Intenția depășită se aseamănă cu intenția indirectă, prin aceea că în cazul ambelor se pun în discuție două rezultate. În cazul intenției indirecte, al doilea rezultat este doar posibil, iar făptuitorul, prevăzându-l, acceptă posibilitatea producerii lui. În cazul intenției depășite,

⁴⁹ G. Antoniu, *op. cit.*, p. 172.

⁵⁰ C.-V. Ștefan, *op. cit. (Succinte considerații ...)*, p. 204.

rezultatul mai grav fie este prevăzut, dar făptuitorul socotește fără temei că nu se va produce, fie nu este prevăzut, deși făptuitorul trebuia și putea să îl prevadă⁵¹.

Capitolul 2. Infrațiuni care pot fi săvârșite în contextul unui accident rutier

39. În *capitolul întâi* am prezentat *vinovăția penală*. În *capitolul al doilea* voi prezenta *infrațiunile care pot fi săvârșite în contextul unui accident rutier*. Criteriul *principal* de clasificare a acestor infrațiuni este *forma de vinovăție* cu care ele se săvârșesc. Prin utilizarea acestui criteriu, vom reține că infrațiunile din contextul unui accident rutier pot fi săvârșite din *culpă* (2.1), pe de o parte, sau cu *intenție* ori cu *intenție depășită* (2.2), pe de altă parte. În această materie, *culpa* este *regula*, iar *intenția* și *intenția depășită* sunt *excepțiile*.

2.1. Infrațiuni săvârșite din culpă

40. Infrațiunile din contextul unui accident rutier, care pot fi săvârșite din culpă, sunt *uciderea din culpă* (2.1.1) și *vătămarea corporală din culpă* (2.1.2).

2.1.1. Uciderea din culpă

41. Fapta de ucidere din culpă este incriminată în art. 192 C. pen. Potrivit acestei dispoziții legale, constituie infracțiune „uciderea din culpă a unei persoane (alin. 1)”. Infracțiunea de ucidere din culpă este mai gravă, dacă este săvârșită „ca urmare a nerespectării dispozițiilor legale ori a măsurilor de prevedere pentru exercițiul unei profesii sau meserii ori pentru efectuarea unei anumite activități; când încălcarea dispozițiilor legale ori a măsurilor de prevedere constituie prin ea însăși o infracțiune se aplică regulile privind concursul de infracțiuni (alin. 2)”. De asemenea, infracțiunea de ucidere din culpă este mai gravă, dacă prin aceasta „s-a cauzat moartea a două sau mai multe persoane (alin. 3)”. Din norma de incriminare citată rezultă

⁵¹ Idem, pp. 204-205.

că infracțiunea de ucidere din culpă are atât un *conținut simplu* (2.1.1.1), cât și un *conținut agravat* (2.1.1.2).

2.1.1.1. Conținut simplu

42. Conținutul simplu al infracțiunii de ucidere din culpă implică observarea tuturor componentelor ei. Componentele oricărei infracțiuni, deci și ale infracțiunii de ucidere din culpă, sunt: *obiectul; subiecții; latura obiectivă; latura subiectivă*.

43. *Obiectul juridic* al infracțiunii de ucidere din culpă constă în relațiile sociale ale căror existență și normală desfășurare presupun *respectul datorat vieții persoanei*, precum și *protejarea vieții persoanei*. *Obiectul material* al infracțiunii de ucidere din culpă este *corpul unei persoane în viață*⁵².

44. *Subiectul activ* al infracțiunii de ucidere din culpă nu este unul circumstanțiat. De altfel, nici *subiectul pasiv* al acesteia nu este circumstanțiat. Înseamnă că poate fi subiect activ ori subiect pasiv al infracțiunii de ucidere din culpă orice persoană, fără ca aceasta să aibă o calitate specială. De asemenea, poate fi subiect activ al infracțiunii de ucidere din culpă nu doar o *persoană fizică*, ci și o *persoană juridică*. În fine, *pluralitatea de subiecți pasivi* face ca infracțiunea de ucidere din culpă să se rețină în *variantă agravată*⁵³.

Din punctul de vedere al *pluralității de făptuitori*, *instigarea* și *complicitatea* sunt posibile *numai* sub forma *participației improprii*. Persoana care, cu intenție, determină sau ajută la săvârșirea, de către o altă persoană, a unei fapte de ucidere din culpă răspunde penal pentru *instigare* sau *complicitate* la *omor*⁵⁴. Cât privește, *coautoratul*, s-ar putea exprima două opinii diferite. Într-o primă opinie, s-ar putea considera că la infracțiunea de ucidere din culpă este posibil coautoratul. În conformitate cu această opinie, coautoratul la infracțiunea de ucidere din culpă ar fi o formă de *participație proprie*, întrucât există omogenitate la nivelul formei de

⁵² V. Cioclei, *op. cit.*, pp. 48-49.

⁵³ Idem, pp. 49-50.

⁵⁴ Idem, p. 49.

vinovăție a participanților. Într-o a doua opinie, s-ar putea considera că la infracțiunea de ucidere din culpă nu este posibil coautoratul. Apreciez că această a doua opinie ar trebui îmbrățișată. Coautoratul nu este posibil la infracțiunea de ucidere din culpă, deoarece nu este îndeplinită acea condiție a participației penale care pretinde existența unei *legături subiective* între participanți. Pentru ca participația penală să existe, nu ajunge ca mai multe persoane să contribuie la săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală, ci trebuie ca între aceste persoane să existe și o legătură subiectivă. Or, în cazul infracțiunilor care se săvârșesc din culpă, o asemenea legătură subiectivă nu poate exista.

45. *Elementul material* al infracțiunii de ucidere din culpă constă în *uciderea* subiectului pasiv. Aceasta se poate realiza atât printr-o *acțiune*, cât și printr-o *inacțiune*. Urmarea imediată a infracțiunii de ucidere din culpă constă în *decesul* subiectului pasiv. Între elementul material și urmarea imediată trebuie să existe o *legătură de cauzalitate*. În practică, pot apărea dificultăți la stabilirea legăturii de cauzalitate, fie atunci când există *mai multe conduite*, aparținând *mai multor subiecți activi* (mai multor autori), fie atunci când alături de *conduita subiectului activ* există și o *conduită a subiectului pasiv*⁵⁵.

46. *Forma de vinovăție* cu care infracțiunea de ucidere din culpă se săvârșește este, evident, *culpa*. Culpă la infracțiunea de ucidere din culpă poate fi atât *cu prevedere*, cât și *fără prevedere*. Infracțiunea de ucidere din culpă se deosebește, din punctul de vedere al formei de vinovăție, de infracțiunile de omor și loviri sau vătămări cauzatoare de moarte. Dacă prima se săvârșește din culpă, a doua și a treia se săvârșesc cu intenție, respectiv cu intenție depășită⁵⁶. Evident, cele trei infracțiuni au ca element comun urmarea imediată, decesul subiectului pasiv.

În doctrină se discută despre așa numita *culpă comună*. Acestei terminologii i se poate aduce o obiecție⁵⁷. În realitate, culpa este o formă de vinovăție a subiectului activ, nu a subiectului pasiv. Ceea ce este comun e un aspect *obiectiv (conduita)*, nu un aspect *subiectiv (culpa)*. Legătura de cauzalitate este una *complexă*, în sensul că *la cauzarea urmării imediate*

⁵⁵ V. Cioclei, *op. cit.*, pp. 50-51.

⁵⁶ Idem, pp. 52-53.

⁵⁷ S. Bogdan, D.-A. Șerban, *op. cit.*, p. 109. Autorii citați o denumesc *culpă concurentă*, dar obiecția este valabilă și pentru această denumire.

contribuie atât conduita subiectului activ, cât și conduita subiectului pasiv. În acest registru, conduita comună a subiectului pasiv nu exclude reținerea față de subiectul activ a infracțiunii de ucidere din culpă. Conduita singulară a subiectului pasiv exclude însă reținerea față de subiectul activ a infracțiunii de ucidere din culpă. Conduita subiectului pasiv nu influențează răspunderea penală a subiectului activ, decât dacă în tot cauzează rezultatul. Ea poate influența însă răspunderea civilă.

2.1.1.2. Conținut agravat

47. Conținutul agravat al infracțiunii de ucidere din culpă este format din *două variante agravate*, ce integrează, fiecare, *câte un element circumstanțial agravant*. Primul element circumstanțial agravant este construit în jurul a ceea ce în doctrină se numește *culpă profesională*, iar al doilea element circumstanțial agravant se întemeiază pe *o pluralitate de subiecți pasivi*.

48. *Culpa profesională* reclamă îndeplinirea a patru condiții: *subiectul activ să se afle în exercitarea unei profesii, a unei meserii sau a unei alte activități; pentru acea profesie, meserie sau altă activitate să fie instituite dispoziții legale sau măsuri de prevedere; subiectul activ să încalce o dispoziție legală sau o măsură de prevedere instituită pentru exercitarea profesiei, meseriei sau activității respective; uciderea să fie cauzată prin încălcarea de către subiectul activ a dispoziției legale sau a măsurii de prevedere instituite pentru exercitarea profesiei, meseriei sau activității respective*⁵⁸.

49. *Prima condiție* este ca *subiectul activ să se afle în exercitarea unei profesii, a unei meserii sau a unei alte activități*. Cu privire la această condiție, în doctrina mai veche s-a pus întrebarea dacă infracțiunea de ucidere din culpă, construită în jurul culpei profesionale, este sau nu o infracțiune cu subiect activ calificat. S-a pus întrebarea dacă, pentru ca elementul circumstanțial agravant construit în jurul culpei profesionale să existe, trebuie sau nu ca subiectul activ să fie profesionist, meseriaș sau deținător al unei atestări legale de practicare a unei alte

⁵⁸ V. Cioclei, *op. cit.*, p. 54.

activități. Într-o opinie s-a răspuns pozitiv⁵⁹, iar într-o altă opinie s-a răspuns negativ⁶⁰. În a doua opinie, s-a considerat că nu trebuie ca subiectul activ să fie profesionist, meseriaș sau deținător al unei atestări legale de practicare a unei alte activități, ci ajunge ca acesta să se afle în exercitarea unei profesii, meserii sau alte activități. Dacă subiectul activ nu deține o atestare legală pentru a practica acea profesie, meserie sau altă activitate (și această faptă constituie prin ea însăși infracțiune), dar se află în exercitarea ei, iar în acest context săvârșește o infracțiune de ucidere din culpă, se aplică regulile de la concursul de infracțiuni (de exemplu, o ucidere din culpă poate intra în concurs cu o conducere a unui vehicul fără permis). Apreciez și eu că această a doua opinie este corectă. De altfel, prima opinie a rămas izolată în doctrină și nu a fost preluată de autorii care ulterior s-au aplecat asupra acestei problematice⁶¹.

50. *A doua condiție este ca pentru acea profesie, meserie sau altă activitate să fie instituite dispoziții legale sau măsuri de prevedere.* Probabil, această condiție a culpei profesionale atrage după sine cele mai mari eforturi de cercetare. În domeniul pe care eu am ales să îl cercetez, acela al accidentelor rutiere, ea impune, *mai întâi*, evidențierea - dacă este posibil, exhaustivă - a *dispozițiilor legale prevăzute în materia circulației rutiere, susceptibile de a fi încălcate în contextul săvârșirii unor infracțiuni de ucidere din culpă*. Este vorba despre Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 195/2002, pentru circulația pe drumurile publice, republicată⁶², precum și despre Regulamentul de aplicare a acesteia⁶³. *Apoi*, tot în cadrul acestei condiții, se impune evidențierea *relației între infracțiunea de ucidere din culpă și infracțiunile contra siguranței circulației pe drumurile publice*. Fără îndoială, potrivit legii, relația este una de concurență. De exemplu, infracțiunea de ucidere din culpă poate intra în concurs cu infracțiunea de conducere a unui vehicul fără permis ori cu infracțiunea de conducere a unui vehicul sub influența alcoolului sau a altor substanțe⁶⁴. De aprofundat este însă și natura juridică a concursului între aceste infracțiuni. În opinia mea, concursul este real, nu formal, deoarece

⁵⁹ S. Kahane, *Uciderea din culpă*, în V. Dongoroz (coord.), *Explicații teoretice ale Codului penal român*, Vol. III, ed. a 2-a, Ed. Academiei Române și C.H. Beck, București, 2003, p. 197.

⁶⁰ O. A. Stoica, *Drept penal. Partea specială*, Ed. Didactică și pedagogică, București, 1976, p. 81.

⁶¹ V. Cioclei, *op. cit.*, p. 54.

⁶² Monitorul Oficial al României nr. 670/3.08.2006.

⁶³ Monitorul Oficial al României nr. 876/26.10.2006.

⁶⁴ V. Cioclei; *op. cit.*, p. 55.

identitatea în element material între infracțiunile în discuție este doar parțială, insuficientă pentru a fundamenta un concurs formal. Concursul formal de infracțiuni se fundamentează pe o identitate totală în element material.

51. *A treia condiție este ca subiectul activ să încalce o dispoziție legală sau o măsură de prevedere instituită pentru exercitarea profesiei, meseriei sau activității respective. Aici, sunt două probleme actuale, care - dată fiind actualitatea lor - merită amintite.*

52. *Prima problemă constă în sediul reglementării măsurii de prevedere încălcate. Întrebarea este dacă trebuie ca măsura de prevedere încălcată să fie prevăzută în legislația primară, dacă reglementarea actuală a culpei profesionale în materia infracțiunii de ucidere din culpă respectă principiul legalității incriminării.*

La infracțiunea de *neglijență în serviciu*, așa cum este foarte bine cunoscut, Curtea Constituțională a impus standardul potrivit căruia norma încălcată trebuie să fie prevăzută în legislația primară, adică într-o lege, o ordonanță sau o ordonanță de urgență⁶⁵. La infracțiunea de *ucidere din culpă în variantă agravată*, Curtea Constituțională nu a impus acest standard și a statuat că norma încălcată poate să fie prevăzută și în alte acte, care se situează în afara sferei de incidență a legislației primare⁶⁶. Această soluție jurisprudențială, care nu impune în materia infracțiunii de ucidere din culpă condiția ca norma încălcată să fie prevăzută în legislația primară, a fost receptată în mod favorabil în doctrină⁶⁷.

Apreciez și eu că ea este una corectă. Curtea Constituțională a statuat că expresia *măsuri de prevedere*, din conținutul infracțiunii de ucidere din culpă, este previzibilă inclusiv atunci când măsurile de prevedere încălcate sunt prevăzute în legislația secundară. Evident, această soluție diferă de soluția promovată de Curtea Constituțională în materia infracțiunii de neglijență

⁶⁵ Curtea Constituțională a României, decizia nr. 518/2017, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 765/26.09.2017.

⁶⁶ Curtea Constituțională a României, decizia nr. 404/2023, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 1046/17.11.2023.

⁶⁷ V. Dinu, *Previzibilitatea noțiunii de măsuri de prevedere în cazul infracțiunilor de ucidere din culpă și vătămare corporală din culpă*, în „Analele Universității din București. Seria Drept. Forum Juridic” nr. 1/2024, p. 305, disponibilă pe pagina de internet <https://drept.unibuc.ro/Nr.-1-2024-s1361-ro.htm>, consultată de mine cel mai recent la 27 aprilie 2025.

în serviciu. În materia infracțiunii de neglijență în serviciu, atribuția încălcată trebuie să fie prevăzută în legislația primară. Dimpotrivă, în materia infracțiunii de ucidere din culpă, măsura de prevedere încălcată poate să fie prevăzută și în legislația secundară. În opinia mea, în pofida faptului că sunt diferite, chiar antitetice, atât soluția din materia infracțiunii de neglijență în serviciu, cât și soluția din materia infracțiunii de ucidere din culpă sunt corecte. În definitiv, situația infracțiunii de neglijență în serviciu este diferită de situația infracțiunii de ucidere din culpă. Or, nu este deloc inadecvat ca unor situații diferite să li se aplice soluții diferite, chiar antitetice.

Diferența dintre soluțiile pe care Curtea Constituțională le promovează este explicabilă, într-adevăr, prin situația diferită în care se află infracțiunile în discuție. Infracțiunea de neglijență în serviciu a avut, înainte de intervenția Curții Constituționale, o sferă de incidență foarte largă. Din cauza acestei sfere de incidente foarte largi, norma de incriminare însăși a riscat să devină imprevizibilă în aplicarea sa. Curtea Constituțională a intervenit și a limitat sfera de incidență a infracțiunii de neglijență în serviciu la acele ipoteze în care atribuția încălcată este prevăzută într-o normă ce aparține legislației primare. În acest fel, norma de incriminare a devenit previzibilă în aplicarea sa. Infracțiunea de ucidere din culpă nu a avut, înainte de intervenția Curții Constituționale, o sferă de incidență atât de largă. Sfera de incidență a infracțiunii de ucidere din culpă era deja limitată prin urmarea imediată și prin domeniul profesional în care se realizează elementul material. De aceea, o intervenție a Curții Constituționale, de genul celei din materia infracțiunii de neglijență în serviciu, nu era necesară și în materia infracțiunii de ucidere din culpă. În materia infracțiunii de ucidere din culpă, făptuitorul desfășoară o activitate reglementată prin norme, care pot fi atât primare, cât și secundare. El trebuie să cunoască toate aceste norme, indiferent de caracterul lor primar sau secundar. Necunoașterea acestor norme, fie ele primare sau secundare, nu exclude, ci - dimpotrivă - implică existența culpei profesionale. Iată de ce, în materia infracțiunii de ucidere din culpă, măsurile de prevedere încălcate pot fi prevăzute inclusiv în legislația secundară, fără ca aceasta să ridice vreo problemă de previzibilitate a normelor de incriminare.

53. A doua problemă constă în neîndeplinirea condiției încălcării unei dispoziții legale sau a unei măsuri de prevedere. Este posibil ca subiectul activ să cauzeze decesul unei persoane, fără să încalce însă vreo dispoziție legală sau vreo măsură de prevedere instituită pentru profesia,

meseria sau activitatea în exercitarea căreia se află. Întrebarea este dacă în această situație este exclusă *de plano* o infracțiune de ucidere din culpă sau poate fi reținută o infracțiune de ucidere din culpă în variantă simplă. În această din urmă ipoteză, atitudinea psihică a subiectului activ urmează să fie analizată (doar) pe baza elementelor culpei generale (obligația de prevedere și posibilitatea de prevedere)⁶⁸.

Înclin să dau credit acestui răspuns. Culpă profesională este o varietate a culpei. Înainte de a se stabili elementele ei proprii, trebuie să i se stabilească elementele comune, anume *obligația de prevedere și posibilitatea de prevedere*. Aceste două elemente trebuie să existe și în cazul culpei profesionale. *Într-adevăr, culpa profesională nu există independent de culpa generală, ci i se adaugă acesteia*. Elementele culpei profesionale nu există de sine stătător, ci alături de elementele culpei generale. Elementele culpei profesionale și elementele culpei generale, luate împreună, alcătuiesc un tot unitar în latura subiectivă a infracțiunii de ucidere din culpă. Culpă profesională derogă de la culpa generală, dar se și completează cu aceasta. Completarea elementelor culpei profesionale cu elementele culpei generale se traduce în ideea că, dacă lipsește un element al culpei profesionale, așa cum este și încălcarea unei dispoziții legale sau a unei măsuri de prevedere, atunci atitudinea psihică a subiectului activ urmează să fie analizată pe baza elementelor culpei generale. Mai departe, dacă elementele culpei generale subzistă, atunci, pe baza lor, se poate reține o infracțiune de ucidere din culpă în variantă simplă.

54. *A patra condiție este ca uciderea să fie cauzată prin încălcarea de către subiectul activ a dispoziției legale sau a măsurii de prevedere instituite pentru exercitarea profesiei, meseriei sau activității respective*. Trebuie ca între încălcarea de către subiectul activ a dispoziției legale sau a măsurii de prevedere și decesul subiectului pasiv să existe *o legătură de cauzalitate*.

Ne putem întreba și aici *ce se întâmplă atunci când nu este îndeplinită condiția ca între încălcarea de către subiectul activ a unei dispoziții legale sau a unei măsuri de prevedere și decesul subiectului pasiv să existe o legătură de cauzalitate*. Este posibil ca subiectul activ să cauzeze decesul unei persoane, să încalce o dispoziție legală sau o măsură de prevedere instituită pentru profesia, meseria sau activitatea în exercitarea căreia se află, dar între această încălcare și decesul subiectului pasiv să nu existe o legătură de cauzalitate. Întrebarea este dacă în această

⁶⁸ în același sens, a se vedea G. Antoniu, *op. cit.*, p. 172.

situație este exclusă *de plano* o infracțiune de ucidere din culpă sau poate fi reținută o infracțiune de ucidere din culpă în variantă simplă. Pentru argumentele de la condiția anterioară, înclin să cred că și în această situație se poate reține o infracțiune de ucidere din culpă în variantă simplă.

55. În materia infracțiunii de ucidere din culpă, *pluralitatea de subiecți pasivi* generează o *unitate legală sub forma infracțiunii complexe*⁶⁹. În lipsa acestui element circumstanțial agravant, ar fi existat un concurs între mai multe infracțiuni de ucidere din culpă, atâtea câți subiecți pasivi ar fi decedat. Așa cum este bine cunoscut, în materia infracțiunilor contra persoanei, de obicei, pluralitatea de subiecți pasivi generează un concurs de infracțiuni.

Elementul circumstanțial agravant întemeiat pe o pluralitate de subiecți pasivi este aplicabil, *în primul rând*, în raport cu infracțiunea de ucidere din culpă în variantă simplă. *În al doilea rând*, el este aplicabil și în raport cu infracțiunea de ucidere din culpă în varianta agravată construită în jurul culpei profesionale⁷⁰.

2.1.2. Vătămarea corporală din culpă

56. Fapta de vătămare corporală din culpă este incriminată în art. 196 C. pen. Potrivit acestei dispoziții legale, constituie infracțiune „fapta prevăzută în art. 194 alin. 1 C. pen. (adică vătămarea corporală în variantă simplă) săvârșită din culpă (alin. 2)”. Infracțiunea de vătămare corporală din culpă este mai gravă, dacă este săvârșită „ca urmare a nerespectării dispozițiilor legale sau a măsurilor de prevedere pentru exercițiul unei profesii sau meserii ori pentru efectuarea unei anumite activități (alin. 3)”. De asemenea, infracțiunea de ucidere din culpă este mai gravă, dacă prin aceasta „s-au cauzat urmările specifice față de două sau mai multe persoane (alin. 4)”. Infracțiunea de vătămare corporală din culpă este mai puțin gravă, dacă este săvârșită „în forma prevăzută în art. 193 alin. 2 C. pen. (adică în forma lovirii în variantă agravată), de către o persoană aflată sub influența băuturilor alcoolice ori a substanțelor psihoactive sau în desfășurarea unei activități ce constituie prin ea însăși infracțiune (alin. 1)”. Din norma de

⁶⁹ S. Bogdan, D.-A. Șerban, *op. cit.*, p. 137.

⁷⁰ V. Cioclei, *op. cit.*, p. 57; S. Bogdan, D.-A. Șerban, *op. cit.*, p. 137.

incriminare citată rezultă că infracțiunea de vătămare corporală din culpă are un *conținut simplu* (2.1.2.1), un *conținut agravat* (2.1.2.2) și un *conținut atenuat* (2.1.2.3).

2.1.2.1. Conținut simplu

57. La fel ca în cazul infracțiunii de ucidere din culpă, conținutul simplu al infracțiunii de vătămare corporală din culpă implică observarea tuturor componentelor ei: *obiectul*; *subiecții*; *latura obiectivă*; *latura subiectivă*. Aceste componente vor fi înfățișate după același model pe care l-am urmat și în cazul infracțiunii de ucidere din culpă.

Obiectul juridic al infracțiunii de vătămare corporală din culpă constă în relațiile sociale ale căror existență și normală desfășurare presupun *respectul datorat integrității corporale și sănătății persoanei*, precum și *protejarea integrității corporale și sănătății persoanei*. *Obiectul material* al infracțiunii de vătămare corporală din culpă este *corpul unei persoane în viață*.

Nici *subiectul activ*, nici *subiectul pasiv* ai infracțiunii de vătămare corporală din culpă nu sunt circumstanțiați. Poate fi subiect activ și *o persoană juridică*, iar *pluralitatea de subiecți pasivi* determină reținerea unei *variante agravate*. Cât privește participația penală, *instigarea* și *complicitatea* sunt posibile *numai* sub forma *participației improprie*, iar, în opinia mea, *coautoratul* nu este posibil.

Elementul material al infracțiunii de vătămare corporală din culpă constă în *lezarea integrității corporale sau a sănătății* subiectului pasiv, lezare ce se poate realiza atât printr-o *acțiune*, cât și printr-o *inacțiune*. Urmarea imediată constă în *vătămarea integrității corporale sau a sănătății* subiectului pasiv. Urmarea imediată a infracțiunii de vătămare corporală din culpă coincide cu urmarea imediată a infracțiunii de vătămare corporală intenționată. În concret, aceasta constă în: *leziuni traumatice sau afectarea sănătății, care au necesitat pentru vindecare mai mult de 90 de zile de îngrijiri medicale; o infirmitate; un prejudiciu estetic grav și permanent; avortul; punerea în primejdie a vieții*. Între elementul material și urmarea imediată trebuie să existe o *legătură de cauzalitate*.

Forma de vinovăție a infracțiunii de vătămare corporală din culpă este, desigur, *culpa*, care poate fi *cu prevedere* sau *fără prevedere*. Infracțiunea de vătămare corporală din culpă se deosebește, din punctul de vedere al formei de vinovăție, de infracțiunea de vătămare corporală. Aceasta din urmă se săvârșește cu intenție sau cu intenție depășită.

2.1.2.2. Conținut agravat

58. Conținutul agravat al infracțiunii de vătămare corporală din culpă este identic cu cel al infracțiunii de ucidere din culpă. Așadar, el este format din *cele două variante agravate*, ce integrează *cele două elemente circumstanțiale agravante*, unul construit în jurul *culpei profesionale* și altul întemeiat pe *pluralitatea de subiecți pasivi*.

Tot ceea ce am spus relativ la conținutul agravat al infracțiunii de ucidere din culpă este valabil și în cazul conținutului agravat al infracțiunii de vătămare corporală din culpă. Suplimentar, trebuie să facem *trei precizări*, care țin de elementul circumstanțial agravant întemeiat pe pluralitatea de subiecți pasivi. *În primul rând*, acest element circumstanțial agravant nu a existat în Codul penal anterior. El a fost consacrat legislativ, în materia infracțiunii de vătămare corporală din culpă, odată cu intrarea în vigoare a Codului penal actual. *În al doilea rând*, elementul circumstanțial agravant întemeiat pe o pluralitate de subiecți pasivi este aplicabil și în raport cu infracțiunea de vătămare corporală din culpă în variantă atenuată (conținutul atenuat al infracțiunii de vătămare corporală din culpă va fi expus mai jos). *În al treilea rând*, ținând seama că în materia infracțiunii de vătămare corporală din culpă acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, este suficient ca aceasta să fie formulată de unul dintre subiecții pasivi, pentru ca infracțiunea de vătămare corporală din culpă să atragă răspunderea penală pentru varianta agravată întemeiată pe pluralitatea de subiecți pasivi. Această soluție se întemeiază pe principiul indivizibilității active, ce guvernează materia plângerii prealabile.

2.1.2.3. Conținut atenuat

59. Conținutul atenuat al infracțiunii de vătămare corporală din culpă este format *dintr-o variantă atenuată*, ce integrează *un element circumstanțial atenuant*. Acesta este construit pe *o urmare imediată adiacentă* și pe *trei condiții atașate elementului material*, prevăzute de lege în mod *alternativ*. Caracterul alternativ al acestor condiții semnifică faptul că îndeplinirea uneia

dintre ele este suficientă, pentru ca infracțiunea de vătămare corporală din culpă să se rețină în variantă atenuată. Nu este necesar ca în acest scop să fie îndeplinite toate cele trei condiții.

Urmarea imediată a infracțiunii de vătămare corporală din culpă în variantă atenuată coincide cu urmarea imediată a infracțiunii de lovire în variantă agravată. În concret, aceasta constă în *leziuni traumatice sau afectarea sănătății, care au necesitat pentru vindecare cel mult 90 de zile de îngrijiri medicale*.

Cele trei condiții - alternative - atașate elementului material al infracțiunii de vătămare corporală din culpă în variantă atenuată sunt: *subiectul activ să se afle sub influența băuturilor alcoolice; subiectul activ să se afle sub influența substanțelor psihoactive; subiectul activ să se afle în desfășurarea unei activități ce constituie prin ea însăși infracțiune*. În sfera de incidență a *primei condiții* intră nu doar vătămări ale integrității corporale sau sănătății cauzate în contextul unui accident rutier, ci și vătămări ale integrității corporale sau sănătății cauzate în orice alt context. De exemplu, există infracțiune de vătămare corporală din culpă, prin îndeplinirea acestei prime condiții, dacă o persoană care se află sub influența băuturilor alcoolice varsă, din greșeală, un vas cu apă fierbinte pe corpul unei alte persoane (cu rezerva - subînțeleasă - ca subiectului pasiv să i se cauzeze leziuni traumatice sau o afectare a sănătății care să necesite pentru vindecare cel mult 90 de zile de îngrijiri medicale)⁷¹. Tot din perspectiva *primei condiții*, existența infracțiunii de vătămare corporală din culpă nu este condiționată de o anumită limită a îmbibației alcoolice⁷². Din perspectiva *cele de-a doua condiții*, substanțele psihoactive sunt cele prevăzute în: *Legea nr. 194/2011*, privind combaterea operațiunilor cu produse susceptibile de a avea efecte psihoactive, altele decât cele prevăzute de acte normative în vigoare; *Legea nr. 143/2000*, privind prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri; *Legea nr. 339/2005*, privind regimul juridic al plantelor, substanțelor și preparatelor stupefiante și psihotrope⁷³. Din perspectiva *cele de-a treia condiții*, infracțiunea de vătămare corporală din culpă intră în concurs cu infracțiunea săvârșită prin activitatea în desfășurarea căreia subiectul activ se află. De exemplu, infracțiunea de vătămare corporală din culpă poate intra în concurs cu

⁷¹ V. Cioclei, *op. cit.*, p. 89.

⁷² Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, decizia nr. 8/2018, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 539/28.06.2018.

⁷³ Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, decizia nr. 48/2021, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 698/14.07.2021.

infracțiunea de conducere a unui vehicul fără permis ori cu infracțiunea de conducere a unui vehicul sub influența alcoolului sau a altor substanțe.

2.2. Infracțiuni săvârșite cu intenție și cu intenție depășită

60. Am văzut mai sus că, dintre infracțiunile din contextul unui accident rutier, cele care pot fi săvârșite din *culpă* reprezintă *regula*, iar cele care pot fi săvârșite cu *intenție* și cu *intenție depășită* reprezintă *excepțiile*. Pentru că s-au încadrat în sfera de incidență a *regulii*, infracțiunile care pot fi săvârșite din *culpă* au beneficiat de un spațiu - să spunem - mai amplu. Nu voi păstra aceeași metodă în cazul infracțiunilor care pot fi săvârșite cu *intenție* și cu *intenție depășită*. Pentru că acestea se încadrează în sfera de incidență a *excepțiilor*, mă voi limita la a le menționa ca atare (ca infracțiuni din contextul unui accident rutier) și la a indica criteriile pe baza cărora ele se delimitează de infracțiunile care se încadrează în sfera de incidență a *regulii*. Practic, voi indica și un criteriu *secundar* de clasificare a infracțiunilor care pot fi săvârșite în contextul unui accident rutier, anume *urmarea imediată* pe care ele o cauzează. Criteriul *principal* de clasificare a acestor infracțiuni este, așa cum am văzut mai sus, *forma de vinovăție* cu care ele se săvârșesc. Din îmbinarea celor două criterii va rezulta - sper - o delimitare cât mai clară a infracțiunilor din contextul unui accident rutier.

61. Așadar, infracțiunile din contextul unui accident rutier, care pot fi săvârșite cu *intenție* și cu *intenție depășită*, sunt: *lovirea sau alte violențe; vătămarea corporală; omorul (simplu sau calificat) în forma tentativei; lovirile sau vătămrile cauzatoare de moarte; omorul (simplu sau calificat) în formă consumată*. În demersul nostru de a delimita infracțiunile din contextul unui accident rutier, am identificat *două ipoteze*. Cele două ipoteze se despart între ele prin *urmarea imediată* a acestor infracțiuni. În interiorul fiecăreia dintre cele două ipoteze, am identificat *trei sub-ipoteze*, care se despart între ele prin *forma de vinovăție* a infracțiunilor respective.

Prima ipoteză este cea în care *urmarea imediată* constă în *vătămarea integrității corporale sau a sănătății* subiectului pasiv. În această ipoteză, infracțiunea din contextul accidentului rutier poate fi: *vătămare corporală din culpă*, dacă subiectul activ a acționat din culpă în raport cu vătămarea integrității corporale sau a sănătății subiectului pasiv; *lovire sau alte violențe ori vătămare corporală*, după caz, dacă subiectul activ a acționat cu *intenție* în raport cu

vătămarea integrității corporale sau a sănătății subiectului pasiv; *omor (simplu sau calificat) în forma tentativei*, dacă, în pofida urmăririi constând în vătămarea integrității corporale sau a sănătății subiectului pasiv, subiectul activ a acționat cu intenție în raport cu decesul acestuia.

A doua ipoteză este cea în care urmarea imediată constă în *decesul* subiectului pasiv. În această ipoteză, infracțiunea din contextul accidentului rutier poate fi: *ucidere din culpă*, dacă subiectul activ a acționat din culpă în raport cu decesul subiectului pasiv; *loviri sau vătămări cauzatoare de moarte*, dacă subiectul activ a acționat cu intenție în raport cu vătămarea integrității corporale sau a sănătății subiectului pasiv și din culpă în raport cu decesul acestuia; *omor (simplu sau calificat) în formă consumată*, dacă subiectul activ a acționat cu intenție în raport cu decesul subiectului pasiv.

Capitolul 3. Forme și modalități de vinovăție care pot fi regăsite în contextul unui accident rutier

62. În *capitolul al doilea* am prezentat *infracțiunile care pot fi săvârșite în contextul unui accident rutier*. În *capitolul al treilea* voi prezenta *formele și modalitățile de vinovăție care pot fi regăsite în contextul unui accident rutier*. În practică, de cele mai multe ori, forma de vinovăție stabilită într-un accident rutier este *culpa*. Această abordare pune în lumină un automatism al încadrării faptelor în infracțiuni săvârșite din culpă. Vom vedea în continuare dacă acest automatism trebuie păstrat sau dacă nu cumva trebuie să se renunțe la el, în favoarea unei analize atente a *circumstanțelor specifice cauzei*. Circumstanțele specifice cauzei pot pleda pentru *o culpă*, situație care constituie într-adevăr *regula*, ori pentru *o intenție* sau *o intenție depășită*, situație care în egală măsură poate fi întâlnită în practică, chiar dacă - să spunem - cu titlu de *excepție*. Nu întotdeauna, atunci când în contextul unui accident rutier se produce decesul ori vătămarea integrității corporale sau a sănătății, forma de vinovăție este *culpa*. Este posibil ca forma de vinovăție să fie și *intenția* sau *intenția depășită*. Faptul că decesul ori vătămarea integrității corporale sau a sănătății se produce în contextul unui accident rutier nu face automat ca forma de vinovăție să fie culpa și nu exclude posibilitatea ca forma de vinovăție să fie intenția sau intenția depășită. De aceea, se pune problema *delimitării culpei de intenție și de intenția depășită în contextul unui accident rutier (3.1)*. De asemenea, se impune și o evocare, sub forma

unui *examen de practică judiciară* (3.2), a unora dintre hotărârile judecătorești în care instanțele s-au confruntat cu această problemă.

3.1. Delimitarea culpei de intenție și de intenția depășită

63. Infracțiunile din contextul unui accident rutier pot fi săvârșite, *ca regulă*, din *culpă*. Este vorba despre o *culpă profesională*, care poate fi *cu prevedere* sau *fără prevedere*. Importanța distincției dintre culpa profesională cu prevedere și culpa profesională fără prevedere se relevă doar în planul *individualizării judiciare a răspunderii penale*. Altfel: *în latura penală*, încadrarea juridică este aceeași (infracțiunea de *ucidere din culpă* sau de *vătămare corporală din culpă*, după cum se produce sau nu decesul), indiferent de modalitatea culpei (cu prevedere sau fără prevedere); *în latura civilă*, se răspunde pentru întreg prejudiciul, chiar dacă acesta s-a produs din cea mai ușoară culpă.

64. Infracțiunile din contextul unui accident rutier pot fi săvârșite, *prin excepție*, cu *intenție* ori cu *intenție depășită*. Intenția poate fi *directă* sau *indirectă*.

Există *intenție directă* atunci când *subiectul activ folosește autovehiculul pe care îl conduce, cu finalitatea predilectă de a produce decesul ori vătămarea corporală sau a sănătății subiectului pasiv*⁷⁴. În aceste situații, putem fi în prezența unei infracțiuni de *omor* sau în prezența unei infracțiuni de *loviri sau alte violențe* ori a uneia de *vătămare corporală*, după cum intenția este de a ucide sau de a vătăma integritatea corporală sau sănătatea. Infracțiunea de omor se poate reține *în formă consumată* sau *în forma tentativei*, după cum se produce sau nu decesul.

Ipotezele de *intenție indirectă* și cele de *intenție depășită* trebuie tratate împreună, pentru că au un *suport factual comun*. Diferențierea dintre ele se realizează pe baza *circumstanțelor specifice cauzei*. Suportul factual comun este cel în care *subiectul activ, aflat în trafic, la volanul unui autovehicul, are o atitudine șicanatorie față de o altă persoană, aflată tot în trafic, la volanul unui alt autovehicul*. Acest suport factual comun scoate în evidență o *intenție* de a exercita acte de violență. *Pe de o parte*, actele de violență pot fi exercitate cu *intenția (indirectă)*

⁷⁴ F. Streteanu, *Câteva reflecții privind delimitarea între intenția eventuală și culpa cu prevedere în materia evenimentelor rutiere*, în „Liber amicorum. Viorel Pașca”, Ed. Universul Juridic, București, 2022, pp. 127-128.

de a ucide, situație în care suntem în prezența unei *infracțiuni de omor*. De exemplu, subiectul activ conduce autovehiculul său cu o viteză *ridică*tă, iar coliziunea dintre autovehiculul condus de acesta și autovehiculul condus de cealaltă persoană este una *gravă*. Infracțiunea de omor se poate reține *în formă consumată* sau *în forma tentativei*, după cum se produce sau nu decesul. *Pe de altă parte*, actele de violență pot fi exercitate cu *intenția (directă sau indirectă) de a vătăma integritatea corporală sau sănătatea*, situație în care, dacă se produce decesul, suntem în prezența unei infracțiuni de *loviri sau vătămări cauzatoare de moarte*. De exemplu, subiectul activ conduce autovehiculul său cu o viteză *redu*să, iar coliziunea dintre autovehiculul condus de inculpat și autovehiculul condus de cealaltă persoană este una *ușoară*⁷⁵. Dacă nu se produce decesul, suntem în prezența unei infracțiuni de *loviri sau alte violențe* ori a uneia de *vătămare corporală*.

65. Sintetizând, infracțiunile din contextul unui accident rutier pot fi săvârșite, *ca regulă*, din *culpă*, care poate fi *cu prevedere* sau *fără prevedere*, și, *prin excepție*, cu *intenție*, care poate *directă* sau *indirectă*, ori cu *intenție depășită*. În practică, creează dificultăți *delimitarea culpei cu prevedere de intenția indirectă*. Din acest motiv, doctrina s-a preocupat să identifice unele *criterii* care pot fi utilizate în acest sens.

66. Amintesc că există intenție indirectă atunci când subiectul activ prevede rezultatul, nu îl urmărește, dar acceptă posibilitatea producerii lui, și că există culpă cu prevedere atunci când subiectul activ prevede rezultatul, nu îl urmărește, nu îl acceptă și consideră fără temei că acesta nu se va produce. Mai amintesc că între cele două forme și modalități de vinovăție există *o asemănare* și *o deosebire*. Asemănarea este că, în cazul ambelor, subiectul activ *prevede rezultatul, dar nu îl urmărește*. Deosebirea este că în cazul *intenției indirecte* subiectul activ *acceptă rezultatul*, în timp ce în cazul *culpei cu prevedere* subiectul activ *nu acceptă rezultatul și consideră fără temei că acesta nu se va produce*. Din această deosebire decurg *elementele* pe baza cărora se poate realiza o delimitare a culpei cu prevedere de intenția indirectă. Acestea sunt: *elementul acceptării rezultatului* (pentru a delimita situațiile în care subiectul activ acceptă rezultatul, când există intenție indirectă, de situațiile în care subiectul activ nu acceptă rezultatul și consideră fără temei că acesta nu se va produce, când există culpă cu prevedere); *elementele*

⁷⁵ Idem, pp. 128-129.

*(de fapt) pe baza cărora subiectul activ consideră fără temei că rezultatul nu se va produce, în cazul culpei cu prevedere*⁷⁶.

67. Cât privește noțiunea de *acceptare a rezultatului*, ea reunește în conținutul său două ipoteze. Prima ipoteză este cea în care *subiectului activ îi este indiferent dacă rezultatul se va produce sau nu*. A doua ipoteză este cea în care *subiectul activ speră că rezultatul nu se va produce*. Există intenție indirectă, *în primul rând*, atunci când subiectului activ îi este indiferent dacă rezultatul se va produce sau nu. Perspectiva producerii rezultatului nu îl determină să își reconsidere conduita. Această primă ipoteză este corespunzătoare exemplului de mai sus, în care subiectul activ are o atitudine șicanatorie în trafic. Ea nu interesează în mod deosebit aici, pentru că, în cazul ei, se pune problema delimitării intenției indirecte mai curând de intenția directă decât de culpa cu prevedere. Există intenție indirectă, *în al doilea rând*, atunci când subiectul activ speră că rezultatul nu se va produce, dar această speranță nu se bazează pe nicio împrejurare de fapt, ci pe o simplă întâmplare, ce ar putea să se ivească sau nu, adică pe hazard. *Această a doua ipoteză presupune că subiectul activ adoptă în trafic o conduită periculoasă, cu un grad ridicat de risc pentru viața unor alte persoane (pasageri ai autovehiculului condus de subiectul activ, conducători sau pasageri ai unor alte autovehicule, pietoni etc.), fără ca vreuna dintre aceste persoane să fie vizată în mod nemijlocit de conduita periculoasă a subiectului activ* (spre deosebire de prima ipoteză, cea în care subiectul activ are o atitudine șicanatorie în trafic, când conduita lui se îndreaptă împotriva unei persoane anume). *În această a doua ipoteză se pune în mod real problema delimitării intenției indirecte de culpa cu prevedere*⁷⁷.

În cazul intenției indirecte, subiectul activ speră că rezultatul nu se va produce, dar această speranță nu se bazează pe nicio împrejurare de fapt, ci pe o simplă întâmplare, ce ar putea să se ivească sau nu, adică pe hazard. Și în cazul culpei cu prevedere, subiectul activ speră că rezultatul nu se va produce, însă această speranță se bazează pe anumite împrejurări de fapt, pe care le apreciază greșit și care sunt insuficiente pentru a preîntâmpina producerea rezultatului. În cazul culpei cu prevedere, subiectul activ speră că rezultatul nu se va produce, însă această speranță se bazează pe anumite împrejurări de fapt, pe care le apreciază greșit și care sunt insuficiente pentru a preîntâmpina producerea rezultatului. *Aceste împrejurări, pe care subiectul*

⁷⁶ Idem, p. 130.

⁷⁷ Idem, pp. 128, 130-132.

activ se bazează atunci când speră că rezultatul nu se va produce (și care pot fundamenta o culpă cu prevedere în detrimentul unei intenții indirecte), constituie criterii privind delimitarea culpei cu prevedere de intenția indirectă. Ele se pot clasifica în două categorii: împrejurări preexistente față de elementul material și împrejurări concomitente cu elementul material, obiectivate în anumite măsuri luate pentru a preîntâmpina producerea rezultatului. În categoria împrejurări preexistente față de elementul material intră, de exemplu: *experiența în activitatea de circulație rutieră; condițiile în care se desfășoară această activitate (pe un carosabil uscat, cu aderență bună); caracteristicile autovehiculului (un autovehicul performant)*. În categoria împrejurărilor concomitente cu elementul material intră, de exemplu: *asigurarea înainte de a efectua o manevră de depășire într-o zonă cu vizibilitate redusă; reducerea vitezei înainte de a intra într-o zonă cu carosabil umed sau acoperit cu polei ori înainte de a intra într-o zonă cu ceață densă*. Se observă că există o gamă întinsă și variată de împrejurări. Semnificația acestora se decelează pe baza *circumstanțelor specifice cauzei*⁷⁸.

68. Instanța dispune de o largă marjă de apreciere, în demersul ei de a decela semnificația împrejurărilor care pot fundamenta o culpă cu prevedere sau o intenție indirectă. Cu referire la modul în care această marjă de apreciere se exercită, în doctrină s-au făcut *patru precizări*⁷⁹.

Prima precizare este legată de importanța distincției dintre cele două categorii de împrejurări (împrejurări preexistente față de elementul material - împrejurări concomitente cu elementul material). Distincția dintre cele două categorii de împrejurări este importantă, întrucât *prezența celor din urmă poate suplini absența celor dintâi*. De exemplu, *există mai curând culpă cu prevedere decât intenție indirectă*, dacă subiectul activ are o experiență redusă în activitatea de conducere a autovehiculelor pe drumurile publice, conduce un autovehicul într-o stare precară sau conduce în condiții de drum defavorabile (împrejurări contrare celor ce intră în prima categorie), dar evită efectuarea unor manevre riscante și circulă cu o viteză redusă (împrejurări ce intră în a doua categorie).

A doua precizare este că *unele dintre împrejurările ce intră în prima categorie pot avea o semnificație bivalentă*. Instanța este cea care le va atribui semnificația corectă. Un autovehicul performant poate fundamenta o culpă cu prevedere, pentru că subiectul activ se poate baza,

⁷⁸ Idem, p. 133.

⁷⁹ pentru aceste patru precizări, a se vedea F. Streteanu, *op. cit. (Câteva reflecții ...)*, pp. 133-134.

atunci când speră că rezultatul nu se va produce, inclusiv pe această împrejurare. Un autovehicul performant poate fundamenta și o *intenție indirectă*, de exemplu, atunci când este condus cu o viteză ridicată sau în condiții de trafic intens.

A treia precizare este cea potrivit căreia *cu cât riscul pentru viața unor alte persoane este mai ridicat, cu atât împrejurările își diminuează vocația de a fundamenta o culpă cu prevedere*. De exemplu, *există mai curând intenție indirectă decât culpă cu prevedere*, dacă subiectul activ circulă cu o viteză foarte ridicată, pe un carosabil acoperit cu polei și în condiții de ceață densă, chiar dacă autovehiculul condus este unul performant, iar subiectul activ are experiență în a-l conduce. În această situație, performanța autovehiculului și experiența subiectului activ nu constituie împrejurări care pot fundamenta o culpă cu prevedere. Nu se poate spune că subiectul activ s-ar putea baza pe aceste împrejurări pentru a preîntâmpina producerea rezultatului.

A patra precizare este că *nu trebuie ca împrejurările să aibă în plan obiectiv aptitudinea de a preîntâmpina producerea rezultatului*. Trebuie doar ca subiectul activ să aibă convingerea că împrejurările au această aptitudine, chiar dacă ea (convingerea) este greșită. De fapt, însăși esența culpei cu prevedere este aceea că subiectul activ se bazează pe anumite împrejurări, cu privire la care apreciază greșit că au aptitudinea de a preîntâmpina producerea rezultatului. În realitate, contrar convingerii subiectului activ, aceste împrejurări se dovedesc a fi insuficiente pentru a preîntâmpina producerea rezultatului. Dacă am considera că împrejurările trebuie să aibă în plan obiectiv aptitudinea de a preîntâmpina producerea rezultatului, ar exista tot timpul intenție indirectă, pentru că însăși producerea rezultatului probează inaptitudinea împrejurărilor de a-l preîntâmpina.

3.2. Examen de practică judiciară

69. În prima speță, s-a reținut o infracțiune de omor (în forma tentativei), pentru că subiectul activ a folosit autovehiculul pe care l-a condus, cu finalitatea predilectă de a produce decesul subiectului pasiv. În fapt, s-a stabilit că inculpatul se afla sub imperiul unei puternice tulburări, determinate de unele acțiuni violente ale persoanei vătămate. În această stare subiectivă, el a realizat o manevră de mers înapoi, cu autovehiculul, după care a demarat în viteză. Astfel, inculpatul s-a îndreptat înspre două persoane. Una dintre aceste persoane a reușit să se ferească, sărind în lateral. Cealaltă persoană a fost lovită în zona șoldului, cu partea laterală

stângă față a autovehiculului. Aceasta a căzut la sol, cu picioarele îndreptate înspre gardul unei case și cu capul pe asfalt. În continuare, inculpatul s-a urcat la volanul autovehiculului și a părăsit în mare viteză zona. A trecut peste corpul celei de-a doua persoane, cauzându-i decesul⁸⁰.

70. *În a doua speță*, s-a reținut o tot o infracțiune de *omor* (dar, de data aceasta, *în forma tentativei*), tot pentru că subiectul activ a folosit autovehiculul pe care l-a condus, cu finalitatea predilectă de a produce decesul subiectului pasiv. *În fapt*, s-a stabilit că inculpatul S. G. și persoana vătămată T. M. au fost căsătoriți din anul 1982 până în anul 2015, când au divorțat. După divorț, cei doi au continuat să locuiască împreună, până în luna august 2022, când persoana vătămată a hotărât să înceteze relația cu inculpatul și să se mute din locuința comună. După ce persoana vătămată a plecat, inculpatul a încercat să o determine să reia relația și să revină în locuința comună. În acest scop, inculpatul lua legătura telefonic cu persoana vătămată și o aborda pe aceasta pe stradă, pe raza orașului Sovata. La 29 octombrie 2022, în jurul orei 13, persoana vătămată se deplasa pe Strada Principală, pe trotuar, dinspre locuința sa înspre locul ei de muncă. La un moment dat, inculpatul - care se afla pe carosabil, la volanul unui autovehicul - s-a apropiat de persoana vătămată. Inculpatul s-a oprit în dreptul persoanei vătămate și i-a solicitat acesteia să se urce în autovehicul. Persoana vătămată a refuzat și și-a continuat deplasarea. În acest context, în apropierea imobilului nr. 98, inculpatul a părăsit carosabilul, a pătruns pe trotuar și s-a îndreptat cu autovehiculul înspre persoana vătămată. Persoana vătămată s-a ferit. Totuși, inculpatul a acroșat-o și a proiectat-o, mai întâi, în ușa de acces în curtea imobilului și, apoi, în curte. În momentul impactului, inculpatul a intrat atât în unul dintre stâlpii de la ușa de acces în curtea imobilului, pe care l-a dislocat, precum și în ușa de acces, care s-a deschis.

Intenția de a ucide a rezultat în speță din două împrejurări. *În primul rând*, s-a avut în vedere că *inculpatul, conducând autovehiculul, a părăsit carosabilul și a pătruns pe trotuar*. Inculpatul s-a îndreptat înspre persoana vătămată, fără a efectua nicio manevră prin care ar fi putut să evite impactul. *În al doilea rând*, a fost avută în vedere *viteza ridicată cu care inculpatul, conducând autovehiculul, s-a îndreptat înspre persoana vătămată*. Viteza a fost ridicată, deoarece impactul a făcut ca persoana vătămată să fie proiectată mai întâi în ușa de acces în curtea imobilului și apoi în curte. Totodată, unul dintre stâlpii de la ușa de acces în curte

⁸⁰ Curtea de Apel Brașov, Secția penală, decizia nr. 263/A/2021, apud F. Streteanu, *op. cit. (Câteva reflecții ...)*, p. 128.

a fost dislocat (acesta era construit din beton și din piatră de râu). Faptul că persoana vătămată a suferit leziuni traumatice superficiale (pentru a căror vindecare au fost necesare 3-4 zile de îngrijiri medicale) nu infirmă teza potrivit căreia viteza autoturismului condus de inculpat a fost una ridicată. Leziunile traumatice au fost superficiale, pentru că persoana vătămată a reușit să se ferească⁸¹.

71. *În treia speță*, s-a reținut infracțiune de omor (*în forma tentativei*), pentru că subiectul activ, aflat în trafic, la volanul unui autovehicul, a avut o atitudine șicanatorie față de o altă persoană, aflată tot în trafic, la volanul unui alt autovehicul. *În fapt*, s-a stabilit că inculpatul a lovit din lateral, cu autovehiculul pe care îl conducea, la o viteză de aproximativ 80 km/h, un alt autovehicul, cu intenția de a-l scoate de pe carosabil. Instanța a identificat intenția indirectă de a ucide, pe baza circumstanțelor specifice cauzei. Aceste circumstanțe, care au pledat pentru o intenție indirectă de a ucide, au fost următoarele: viteza cu care autovehiculul condus de inculpat a virat înspre celălalt autovehicul (aproximativ 80 de km/h); diferența de gabarit dintre cele două autovehicule (autovehiculul condus de inculpat avea un gabarit ce depășea net gabaritul celui alt autovehicul); traficul intens care se desfășura la locul și în momentul săvârșirii faptei; modalitatea bruscă și violentă în care inculpatul a efectuat virajul către dreapta; virajul către dreapta a fost efectuat în apropierea unui pod feroviar. Astfel, inculpatul, cu viteză, a dorit să scoată de pe carosabil celălalt autovehicul, așa încât nu a mai avut niciun control asupra traiectoriei acestuia⁸².

72. *În a patra speță*, s-a reținut o infracțiune de omor (*calificat, în formă consumată*), pentru că subiectul activ a adoptat în trafic o conduită periculoasă, cu un grad ridicat de risc pentru viața unor alte persoane. Acesta a sperat că decesul nu se va produce, dar speranța lui nu s-a bazat pe nicio împrejurare de fapt. *În fapt*, s-a stabilit că inculpatul, conducând un autovehicul în municipiul Iași, a pătruns într-o intersecție aglomerată, pe culoarea roșie a semaforului. A circulat pe contrasens, cu o viteză de aproximativ 88 km/h, ce a crescut până la 96 km/h. În astfel de circumstanțe, inculpatul a lovit din lateral un autovehicul care a intrat

⁸¹ Curtea de Apel Târgu Mureș, Secția penală, decizia nr. 581/A/2023, nepublicată.

⁸² Curtea de Apel București, Secția a doua penală, decizia nr. 1604/A/2019, apud F. Streteanu, *op. cit.* (*Câteva reflecții ...*), p. 128.

regulamentar în intersecție. În acest mod, inculpatul a cauzat decesul a două persoane aflate în autovehiculul lovit⁸³.

V. CONCLUZII

73. Am văzut în debutul lucrării de disertație că titlul acesteia este „*O abordare interdisciplinară a vinovăției penale*” și că de fapt ceea ce îmi propun să tratez este *vinovăția în materia accidentelor rutiere*, cu specială referire la un aspect de detaliu al acestei teme, cel privitor la *delimitarea diferitelor forme și modalități de vinovăție care pot fi regăsite într-un accident rutier*. Tot la începutul lucrării de disertație, am creionat *interesul* meu pentru această temă, am *justificat* cercetarea ei - atât teoretic, cât și practic - și am pus respectiva temă în *contextul* disciplinei de studiu la care am elaborat teza. În aceeași parte inițială a lucrării de disertație, am arătat și *structura* pe care am înțeles să i-o imprim acesteia. Am conceput o lucrare de disertație formată din trei capitole, în care m-am concentrat asupra *vinovăției penale în general*, asupra *infracțiunilor care pot fi săvârșite în contextul unui accident rutier* și asupra *formelor și modalităților de vinovăție care pot fi regăsite într-un accident rutier*. Metodele de *cercetare științifică* pe care le-am utilizat sunt metoda *logică*, metoda *comparativă* și metoda *istorică*.

74. În *capitolul întâi*, am prezentat *definiția* și *factorii* vinovăției, precum și *formele* și *modalitățile* acesteia. Vinovăția este acea atitudine psihică a făptuitorului, care - săvârșind cu voință o faptă prevăzută de legea penală, antijuridică și imputabilă - are conștiința împrejurărilor obiective în care își exteriorizează conduita sau, deși nu are această conștiință, ar fi trebuit și ar fi putut să o aibă. Factorii vinovăției sunt conștiința (factorul intelectual) și voința (factorul volitiv). Formele vinovăției sunt intenția, culpa și intenția depășită. Modalitățile intenției sunt intenția directă și intenția indirectă. Modalitățile culpei sunt culpa cu prevedere și culpa fără prevedere.

Intenția este directă, dacă făptuitorul urmărește rezultatul faptei. Intenția este indirectă, dacă făptuitorul acceptă rezultatul faptei. Culpa este cu prevedere, dacă făptuitorul prevede, nu urmărește, nu acceptă rezultatul faptei, dar socotește fără temei că acesta nu se va produce. Culpa

⁸³ Curtea de Apel Iași, Secția penală, decizia nr. 178/A/2019, apud F. Streteanu, *op. cit. (Câteva reflecții ...)*, p. 131.

este fără prevedere, dacă făptuitorul nu prevede rezultatul faptei, deși trebuia și putea să îl prevadă. Intenția depășită sau praeterintenția există atunci când fapta săvârșită cu intenție produce un rezultat mai grav, care îi este atribuit făptuitorului cu titlu de culpă.

75. În *capitolul al doilea*, am prezentat *infracțiunile care pot fi săvârșite în contextul unui accident rutier*. Pentru delimitarea acestor infracțiuni, am folosit două criterii de clasificare: forma de vinovăție și urmarea imediată. Au rezultat două ipoteze, care se despart între ele prin urmarea imediată, și trei sub-ipoteze, care se despart între ele prin forma de vinovăție. Prima ipoteză este cea în care urmarea imediată constă în vătămarea integrității corporale sau a sănătății subiectului pasiv. În această ipoteză, în funcție de forma de vinovăție, infracțiunea din contextul accidentului rutier poate fi: vătămare corporală din culpă; lovire sau alte violențe ori vătămare corporală; omor (simplu sau calificat) în forma tentativei. A doua ipoteză este cea în care urmarea imediată constă în decesul subiectului pasiv. În această ipoteză, în funcție de forma de vinovăție, infracțiunea din contextul accidentului rutier poate fi: ucidere din culpă; loviri sau vătămări cauzatoare de moarte; omor (simplu sau calificat) în formă consumată.

Dintre infracțiunile din contextul unui accident rutier, cele care pot fi săvârșite din culpă reprezintă regula, iar cele care pot fi săvârșite cu intenție și cu intenție depășită reprezintă excepțiile. Pentru că reprezintă regula, infracțiunile care pot fi săvârșite din culpă (uciderea din culpă și vătămarea corporală din culpă) au fost prezentate prin prisma conținutului lor simplu și agravat (în cazul vătămării corporale din culpă, există și un conținut atenuat). Elementele circumstanțiale agravante care intră în conținutul agravat al infracțiunilor de ucidere din culpă și vătămare corporală din culpă sunt construite pe existența culpei profesionale și a pluralității de subiecți pasivi. Pentru că reprezintă excepțiile, infracțiunile care pot fi săvârșite cu intenție și cu intenție depășită doar au fost menționate ca atare.

76. În *capitolul al treilea*, am prezentat *formele și modalitățile de vinovăție care pot fi regăsite în contextul unui accident rutier*. Infracțiunile din contextul unui accident rutier pot fi săvârșite, ca regulă, din culpă, care poate fi cu prevedere sau fără prevedere, și, prin excepție, cu intenție, care poate directă sau indirectă, ori cu intenție depășită. Există intenție directă atunci când subiectul activ folosește autovehiculul pe care îl conduce, cu finalitatea predilectă de a produce decesul ori vătămarea corporală sau a sănătății subiectului pasiv. Există intenție

indirectă sau intenție depășită atunci când subiectul activ, aflat în trafic, la volanul unui autovehicul, are o atitudine șicanatorie față de o altă persoană, aflată tot în trafic, la volanul unui alt autovehicul.

În practică, creează dificultăți delimitarea culpei cu prevedere de intenția indirectă. Din acest motiv, doctrina s-a preocupat să identifice unele criterii care pot fi folosite în acest sens. Una dintre cele mai elocvente lucrări în care a existat o asemenea preocupare este articolul domnului profesor Florin Streteanu, de la Facultatea de Drept a Universității Babeș-Bolyai de la Cluj Napoca, la care am făcut trimitere pe parcursul lucrării de disertație. Acest articol se intitulează F. Streteanu, *„Câteva reflecții privind delimitarea între intenția eventuală și culpa cu prevedere în materia evenimentelor rutiere”* și este publicat într-un volum omagial, apărut cu prilejul împlinirii a 70 de ani de viață de către domnul profesor Viorel Pașca, de la Facultatea de Drept a Universității de Vest de la Timișoara⁸⁴. În concepția domnului profesor Florin Streteanu, situația de fapt care predispune la o asemenea delimitare este cea în care subiectul activ adoptă în trafic o conduită periculoasă, cu un grad ridicat de risc pentru viața unor alte persoane (pasageri ai autovehiculului condus de subiectul activ, conducători sau pasageri ai unor alte autovehicule, pietoni etc.), fără ca vreuna dintre aceste persoane să fie vizată în mod nemijlocit de conduita periculoasă a subiectului activ. Tot domnul profesor Florin Streteanu arată că elementele pe baza cărora se poate realiza o delimitare a culpei cu prevedere de intenția indirectă sunt: elementul acceptării rezultatului (pentru a delimita situațiile în care subiectul activ acceptă rezultatul, când există intenție indirectă, de situațiile în care subiectul activ nu acceptă rezultatul și consideră fără temei că acesta nu se va produce, când există culpă cu prevedere) și elementele (de fapt) pe baza cărora subiectul activ consideră fără temei că rezultatul nu se va produce, în cazul culpei cu prevedere.

Cât privește noțiunea de acceptare a rezultatului, în cazul intenției indirecte speranța în neproducerea rezultatului nu se bazează pe nicio împrejurare de fapt, pe când în cazul culpei cu prevedere ea se bazează pe anumite împrejurări de fapt, care sunt însă apreciate greșit, fiind insuficiente pentru a preîntâmpina producerea rezultatului. Aceste împrejurări de fapt, pe care subiectul activ se bazează atunci când speră că rezultatul nu se va produce (și care pot fundamenta o culpă cu prevedere în detrimentul unei intenții indirecte), constituie criterii privind delimitarea culpei cu prevedere de intenția indirectă (de exemplu: subiectul activ are

⁸⁴ „Liber amicorum. Viorel Pașca”, Ed. Universul Juridic, București, 2022, pp. 127-136.

experiență în activitatea de circulație rutieră; autovehiculul este unul performant). O precizare importantă pe care domnul profesor Florin Streteanu o face în legătură cu aceste împrejurări este cea potrivit căreia cu cât riscul pentru viața unor alte persoane este mai ridicat, cu atât împrejurările respective își diminuează vocația de a fundamenta o culpă cu prevedere (de exemplu, există mai curând intenție indirectă decât culpă cu prevedere, dacă subiectul activ circulă cu o viteză foarte ridicată, chiar dacă autovehiculul condus este unul performant, iar subiectul activ are experiență în a-l conduce).

77. În final, ceea ce trebuie să rămână din întreaga lucrare de disertație este că automatismul încadrării faptelor care pot fi săvârșite în contextul unui accident rutier în infracțiuni din culpă, întâlnit deseori în practică, trebuie să lase locul unei analize atente a circumstanțelor specifice cauzei. Circumstanțele specifice cauzei pot pleda pentru o culpă, care constituie regula, ori pentru o intenție sau o intenție depășită, care constituie excepțiile. Nu întotdeauna, atunci când în contextul unui accident rutier se produce decesul ori vătămarea integrității corporale sau a sănătății, forma de vinovăție este culpa. Este posibil ca în aceste situații forma de vinovăție să fie și intenția sau intenția depășită.

BIBLIOGRAFIE

I. Legislație

1. Constituția României;
2. Codul penal actual (Legea nr. 286/2009, cu modificările și completările ulterioare);
3. Codul penal anterior;
4. Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 195/2002, pentru circulația pe drumurile publice, republicată, cu modificările și completările ulterioare;
5. Regulamentul de aplicare a Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 195/2002;

II. Doctrină (în ordinea alfabetică a numelui autorilor)

a) Tratat, cursuri și monografii

6. Antoniu, G. (1995), *Vinovăția penală*, București, Ed. Academiei Române;
7. Bogdan, S., Șerban, D. A. (2022), *Drept penal. Partea specială. Infrațiuni contra persoanei și contra înfăptuirii justiției*, București, Editura Universul Juridic;
8. Bulai, C., Bulai, B. N. (2007), *Manual de drept penal. Partea generală*, București, Editura Universul Juridic;
9. Cioclei, V. (2023), *Drept penal. Partea specială I. Infrațiuni contra persoanei și infrațiuni contra patrimoniului*, București, Editura Universul Juridic ;
10. Craiovan, I. (2021), *Un posibil ghid pentru cercetarea științifică în domeniul dreptului*, București, Editura Universul Juridic;
11. Kahane, S. (2003) *Uciderea din culpă*, în Dongoroz, V. (coord.), *Explicații teoretice ale Codului penal român*, București, Editurile Academiei Române și C.H. Beck, București;
12. Mărculescu Michinici, M.-I., Dunea, M. (2017), *Drept penal. Partea generală. Curs teoretic în domeniul licenței (I)*, București, Editura Hamangiu;
13. Mitache, C., Mitache, Cr. (2023), *Drept penal român. Partea generală*, București, Editura Universul Juridic;

14. Oancea, I. (2003), *Vinovăția*, în Dongoroz, V. (coord.), *Explicații teoretice ale Codului penal român*, București, Editurile Academiei Române și C.H. Beck;
15. Puha, E., Gorea, B. (2010), *Adevăr și valoare în teoria și practica dreptului*, Târgu-Mureș, Editura Zethus;
16. Stoica, O. A. (1976) *Drept penal. Partea specială*, București, Editura Didactică și pedagogică;
17. Streteanu, F. (2008), *Tratat de drept penal. Partea generală*, București, Editura C.H. Beck;
18. Streteanu, F., Nițu, D. (2014), *Drept penal. Partea generală*, București, Editura Universul Juridic;
19. Streteanu, F. (2021), *Câteva reflecții privind delimitarea între intenția eventuală și culpa cu prevedere în materia evenimentelor rutiere*, în „Liber amicorum. Viorel Pașca”, București, Editura Universul Juridic;

b) Studii, articole și note

20. Dinu, V. (2024), *Previzibilitatea noțiunii de măsuri de prevedere în cazul infracțiunilor de ucidere din culpă și vătămare corporală din culpă*, în „Analele Universității din București. Seria Drept. Forum Juridic” nr. 1/2024;
21. Streteanu, F. (2021), *Câteva reflecții privind delimitarea între intenția eventuală și culpa cu prevedere în materia evenimentelor rutiere*, în „Liber amicorum. Viorel Pașca”, București, Editura Universul Juridic;
22. Ștefan, C.-V. (2011), *Ucidere din culpă săvârșită într-un accident de circulație. Elementele culpei profesionale prevăzute la art. 178 alin. 2 C. pen. Încălcarea prevederilor legale privind viteza de deplasare*, în „Curierul Judiciar” nr. 5/2011;
23. Ștefan, C.-V. (2015), *Succinte considerații asupra noii concepții referitoare la trăsăturile infracțiunii*, în „Pro Lege”, nr. 3-4/2015;
24. Ștefan, C.-V. (2021), *Considerații teoretice referitoare la vinovăția penală*, în „Dreptul”, nr. 8/2021;

III. Jurisprudență

25. Curtea Constituțională a României, decizia nr. 518/2017;
26. Curtea Constituțională a României, decizia nr. 404/2023;
27. Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, decizia nr. 8/2018;
28. Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, decizia nr. 48/2021;
29. Curtea de Apel Iași, Secția penală, decizia nr. 178/A/2019;
30. Curtea de Apel București, Secția a doua penală, decizia nr. 1604/A/2019;
31. Curtea de Apel Brașov, Secția penală, decizia nr. 263/A/2021;
32. Curtea de Apel Târgu Mureș, Secția penală, decizia nr. 581/A/2023;

IV. Resurse web

33. https://romania.representation.ec.europa.eu/news/siguranta-rutiera-ue-numar-de-decese-sub-nivelurile-anterioare-pandemiei-insa-progresele-raman-prea-2023-02-23_ro;
34. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ro/ip_24_1361;
35. https://insse.ro/cms/sites/default/files/field/publicatii/mijloace_de_transport_vehicule_inmatriculate_si_accidente_de_circulatie_rutiera_2020.pdf;
36. https://insse.ro/cms/sites/default/files/field/publicatii/mijloace_de_transport_vehicule_inmatriculate_si_accidente_de_circulatie_rutiera_2021.pdf;
37. https://insse.ro/cms/sites/default/files/field/publicatii/mijloace_de_transport_vehicule_inmatriculate_si_accidente_de_circulatie_rutiera_2022.pdf;
38. https://insse.ro/cms/sites/default/files/field/publicatii/mijloace_de_transport_vehicule_inmatriculate_si_accidente_de_circulatie_rutiera_2023.pdf;
39. <https://insse.ro/cms/ro/content/mijloace-de-transport-vehicule-%C3%AEnmatriculate-%C8%99i-accidente-de-circula%C8%9Bie-rutier%C4%83-1>;
40. https://mpublic.ro/sites/default/files/PDF/raport_activitate_2019.pdf;
41. https://mpublic.ro/sites/default/files/PDF/raport_activitate_2020.pdf;
42. https://mpublic.ro/sites/default/files/PDF/raport_de_activitate_pe_anul_2021.pdf;

43. https://mpublic.ro/sites/default/files/PDF/raport_de_activitate_pe_anul_2021.pdf;
44. https://mpublic.ro/sites/default/files/PDF/raport_activitate_2023.pdf;
45. <https://drept.unibuc.ro/Nr.-1-2024-s1361-ro.htm>.